

ANKASAM

bülten

23 Aralık 2024
SAYI: 2024/51

Suriye'deki İsrail Operasyonlarının Stratejik Hesapları

13

Çin'in Kuşak ve Yol Girişimi ve Batı Balkanlar

18

Hindistan Dış Politikasının Evrimi

İÇİNDEKİLER

ANKASAM ANALİZ

- 03 YPG/PKK: Terörün Petrol Anatomisi**
Ömer Faruk PEKGÖZ
- 06 Gürcistan-AB ilişkilerinde Kritik Dönemeç**
Ergün MAMEDOV
- 09 Kanada'nın Arktik Stratejisi ve Güvenlik Öncelikleri**
Ayşe Azra GILAVCI
- 11 Schengen Bölgesi'nin Yeni Üyeleri: Bulgaristan ve Romanya**
Sena BİRİNCİ
- 13 Çin'in Kuşak ve Yol Girişimi ve Batı Balkanlar**
Erdem Baran ALKAN
- 15 Suriye'deki İsrail Operasyonlarının Stratejik Hesapları**
Prof. Dr. Murat ERCAN
- 18 Hindistan Dış Politikasının Evrimi**
Jameela RIZWAN
- 20 Çin-Kamboçya ilişkilerinde Jeopolitik Denge Arayışları**
Simay GÜZEL
- 22 Endonezya'da Palm Yağı Endüstrisi ve Küresel İklim Etkileri**
İtir BOZDAĞ
- 24 Çin-ABD Rekabeti Bağlamında Polinezya**
Simay GÜZEL
- 26 Afrika'da Fransız Askeri Varlığının Azalması ve Bölgesel Dinamikler**
Gökтуğ ÇALIŞKAN
- 28 Rusya'nın Arktik Konseyi'nden İzolasyonunun Olumsuz Etkileri**
Emekli Deniz Albay Dr. Ferhan ORAL

BASINDA ANKASAM

- 30 Medya**

DERGİLER

- 31 Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi**

Bölgesel Araştırmalar Dergisi

ANKASAM ANALİZ

YPG/PKK: Terörün Petrol Anatomisi

Ömer Faruk PEKGÖZ

15 Mart 2011 tarihinde başlayan Suriye İç Savaşı, geçen 13 yıllık süre zarfında bütün büyük aktörlerin güç mücadelesine giriştiği bir proxy savaş alanına dönüşmüştü. Bununla beraber güvenlik dosyalarının ön planda tutulduğu fakat keskin bir şekilde göz ardı edilen enerji güvenliği dinamikleri, Suriye'nin kuzeyinde YPG/PKK terör örgütünün bölgeyi işgal etmesiyle büyük oranda bozulmuştur. Suriye'de ekonomik krizin başlıca sebebi, enerji sahalarının YPG/PKK terör örgütü tarafından ele geçirilmesidir denebilir.

Suriye, diğer Arap ülkelerine kıyasla daha mütevazı ve ulusal sınırlar içerisinde yetebilen petrol ve doğalgaz rezervlerine sahip bir ülkedir. Lakin enerji kaynaklarının "asimetrik" oluşu ülkede ekonomi dinamiklerin bölgesel bazda büyük değişiklikler göstermesine yol açmıştır. Yaşanan terör işgaline ek olarak enerji altyapısının, santrallerinin ve trafo merkezlerinin sık sık sabotaja maruz kalması iç savaşın kalıcı etkileri arasında bulunmaktadır.[1] Elektrifikasyon kavramı üzerinde enerji güvenliği incelenecek olursa bugün elektrifikasyonunu tamamlamamış veya geliştirememiş hiçbir ülke sanayide veya ekonomide yapısal reform yapamayacağı gibi refah seviyesini de arttıramaz.

YPG/PKK terör örgütü, Suriye'nin petrol kaynaklarının yaklaşık %70'ini kontrol etmektedir. Suriye'deki önemli enerji sahaları arasında Al-Ward ve Al-Taym sahaları yer almakta olup her biri günlük 50.000 varil petrol üretmektedir. Diğer önemli sahalar arasında Irak-Suriye petrol boru hattındaki T2 İstasyonu, Al-Jafra ve Conoco sahaları bulunmaktadır. Al-Hasakah ilinin güney kırsalında yer alan Al-Suwaydiyah ve Al-Rimelan sahaları da büyük üretim kapasitesine sahiptir; Al-Suwaydiyah sahasında 1.322 petrol kuyusu bulunurken, Al-Rimelan sahasında ise 25 gaz kuyusu mevcuttur. Bu iki sahanın birleşik üretimi 2010 yılı sonlarına kadar günlük yaklaşık 200.000 varil olmuştur. Ayrıca Markada ve Tishreen Kabibiya bölgeleri ile Al-Rakka ilindeki küçük petrol kuyuları da önemli üretim alanları arasında sayılmaktadır.

Orta Suriye’de Al-Shaer sahası günlük 3 milyon metreküplük gaz üretimiyle dikkat çekmektedir ve Palmira bölgesindeki sahalar, özellikle Al-Hail, Arak, Hayyan, Jahar, Al-Mahr ve Abu Rabah, toplamda günlük 9.000 varil üretim yapmaktadır. Suriye’nin petrol üretimi, 1980’lerde günlük 600.000 varile kadar çıkmışken, 2010 yılında bu rakam 400.000 varile düşmüştür. 2011’deki iç savaş ve yaptırımlar, yabancı petrol şirketlerinin Suriye’deki operasyonlarını durdurmalarına yol açmıştır.[2].

Enerji gelirleri Suriye bütçesinin %30’unu oluşturmaktadır. YPG/PKK işgali sonucunda kontrol edilen bölgelerde petrol, araçlar üzerinden satılmakta veya rejim kontrolündeki bölgelere kaçak yollarla gönderilmektedir. Günlük yüzlerce kamyon petrolün rejim bölgelerine taşındığı bilinmekteydi. YPG/PKK’nin kontrolündeki bölgelerde üretim, büyük ölçüde yerel tüketim için kullanılmakta olup günlük 50.000-100.000 varil arasında değişmektedir.[3]. Ancak savaş, altyapıyı büyük oranda tahrip ettiğinden tam üretim kapasitesine ulaşamamaktadır. Yaptırımların özel lisans izinleri ile delindiği ve Amerika Birleşik Devletleri (ABD) petrol firmalarının bölgede birçok kez petrol ticareti yaptığını ve özellikle eski özel kuvvetler mensuplarının da bu ticaretten pay aldığını belgeleyen iddialarında olduğu bilinmektedir.[4].

Bu sahalardan elde edilen gelirlerle ilgili kesin rakamlar belirlemek zordur. Çünkü ticaretin bir kısmı gayri meşru şekilde gerçekleşmektedir ve şeffaflık eksikliği vardır. Ancak The New York Times (2019) tarafından yapılan bir tahmine göre; YPG/PKK yıllık olarak 50 milyon dolar kadar petrol gelir elde edebilmektedir. Bu gelirlerin çoğu, yerel pazarlara ve bazı uluslararası alıcılara yapılan satışlardan elde edilmektedir. 2023 yılında YPG/PKK’nin kontrol ettikleri bölgelerde petrol üretiminden elde ettikleri gelirlerin yaklaşık 1-2 milyar doları bulunduğu tahmin edilmektedir.[5]. Elde edilen gelir kalemleri ile örgütün zamanla uluslararası destek görmesinin yanı sıra özel şirketler aracılığıyla askeri faaliyetlerini de genişlettiği görülmektedir.[6].

Petrol dışında YPG/PKK aynı zamanda Deir ez-Zor bölgesindeki gaz sahalarından da gaz üretimi yapmaktadır. Ancak gaz üretimi, petrol üretimi kadar önemli değildir, yine de bölgedeki enerji ihtiyaçları ve YPG/PKK’nin gelirine katkıda bulunmaktadır.

Bu kaynaklar, YPG/PKK’nin özerkliğinin sürdürülebilmesi için kritik bir rol oynamıştır, ancak aynı zamanda uluslararası ilgi de çekmiştir. Özellikle ABD, bu petrol sahalarını diğer gruplardan veya Suriye rejiminden korumak için bölgeye asker göndermiştir. Petrol ticareti, Suriye’deki jeopolitik mücadelenin merkezi bir noktası haline gelmiş olup çeşitli aktörler bu değerli kaynaklar üzerinde kontrol sahibi olabilmek için mücadele etmektedir.

8 Aralık 2024 tarihinde Esad iktidarının tamamen son bulmasıyla beraber artık ülkede de facto olarak tarafların birleşmesi ve ortak bir ulusal mutabakatın gerçekleşmesi beklenmektedir. Lakin Suriye yaşamış olduğu 13 yıllık iç savaş sonucunda enerji altyapısının kritik bütün eklemelerini kaybetmiştir. Bu durumda oluşacak yeni hükümette birleştirici bir anayasasının çıkartılması için YPG/PKK’nin elinde petrol gelirlerinin bulunması büyük bir koz olarak görülmektedir. YPG/PKK için petrol ticareti terör finansman aracı olarak kullanılmanın dışında uluslararası meşruiyet alanı yaratmak için istismar edilen jeopolitik bir alandır.

Ülkenin tekrardan inşa edilme sürecinde petrol gelirleri hayati önem taşımaktadır. Olası bir anlaşmazlıkta muhalif güçler ile YPG/PKK’nin sahada kısa süre içerisinde karşı karşıya geleceği zor bir tahmin değildir. Adil ve tabana yayılan gelir modellemesinin yapılması; üniter devlet yapısının korunmasına bağlı olmakla beraber geçiş hükümeti döneminde kurumların fazla zarar görmemesi veya yönetim hafızasının rejim değişikliği sebebiyle silinmemesinden geçmektedir.

Son olarak Türkiye, Suriye’nin elektrik altyapısının yeniden inşasına da dahil olabilir. Türkiye’nin inşaat sektörü ve enerji sektöründeki deneyimi, Suriye’nin enerji altyapısını yeniden kurma sürecinde önemli bir rol oynayabilir. Bu tür bir işbirliği, Türkiye için hem ekonomik fırsatlar sunabilir hem de Suriye’nin yeniden yapılanmasında önemli bir adım olabilir. Türkiye’nin Suriye’nin yeni yönetimiyle birlikte bölgesel enerji güvenliği sağlama amacı güdebileceği potansiyel bir işbirliği, enerji hatları ve boru hatları projelerini içerebilir. Türkiye, Suriye toprakları üzerinden geçen enerji hatlarıyla Orta Doğu’dan Avrupa’ya enerji taşımacılığında kritik bir rol oynamaktadır. Bu bağlamda Türkiye ve Suriye’nin yeni yönetimi, enerji taşıma hatlarını güvence altına almak için birlikte çalışabilir.

Suriye’nin meşru ve müreffeh bir topluma kavuşmasının anahtarının YPG/PKK terör örgütü tarafından işgal edilen bölgelerde bulunan sahalarda olduğu saptanmaktadır. Sanayisinin büyük ölçüde iç savaş döneminde yitiren devletin rejim geçişi esnasında kullanabileceği ve tersine göçü başlatacak alanları açması için bütün finans alanlarına ihtiyaç duymaktadır. Burada güvenlik politikalarına ek uluslararası alanda tanınan meşru bir Suriye Hükümeti’nin teşkil edilmesi de sahada YPG/PKK’nin ortadan kaldırılmasına katkıda bulunacaktır.

[1]. “Syria Oil and Gas”, The Energy Consulting Group, <https://www.energy-cg.com/MiddleEast/Syria/Syria%20Oil%20and%20Gas%20Overview.html>, (Erişim Tarihi: 09.12.2024).

[2]. “Syria’s oil industry was once booming. Could it be again?”, Al Majalla, <https://en.majalla.com/node/321896/business-economy/syria%E2%80%99s-oil-industry-was-once-booming-could-it-be-again>, (Erişim Tarihi: 09.12.2024).

[3]. “OPINION-Oil production, trade of terrorist group PKK/YPG/PKK”, Energy Terminal, <https://www.aa.com.tr/en/energy/oil/opinion-oil-production-trade-of-terrorist-group-pkk-YPG/PKK/39249>, (Erişim Tarihi:09.12.2024).

[4]. “US oil firm operating in ‘murky’ Syria oil business”, MEM, <https://www.middleeastmonitor.com/20210125-us-oil-firm-operating-in-murky-syria-oil-business/>, (Erişim Tarihi: 09.12.2024).

[5]. “Annual Report and Accounts 2023”, Gulfsands, https://gulfsands.com/wp-content/uploads/2024/05/Gulfsands_Annual-Report-2023_WEB.pdf, (Erişim Tarihi: 09.12.2024).

[6]. “US and British volunteers describe fighting with Kurds in Syria”, MEE, <https://www.middleeasteye.net/news/us-and-british-volunteers-describe-fighting-kurds-syria>, (Erişim Tarihi: 09.12.2024).

ANKASAM ANALİZ

Gürcistan-AB İlişkilerinde Kritik Dönemeç

Ergün MAMEDOV

Gürcistan, Avrupa Birliği (AB) ile entegrasyon sürecinde önemli adımlar atarken, son dönemde yaşanan gelişmeler, bu hedef doğrultusundaki çelişkili duruşunu ve Batı'yla ilişkilerindeki gerilimi daha belirgin hale getirmiştir. Başbakan Irakli Kobakhidze'nin müzakereleri 2028 yılına kadar askıya aldığı açıklaması hem iç hem de dış politikada geniş yankılar uyandırmıştır. Bu karar, uluslararası arenada Gürcistan'ın demokratik taahhütleri ve Batı'yla ilişkileri açısından sorgulanmasına yol açarken, ülke içinde geniş çaplı protestolara ve hükümete yönelik eleştirilere neden olmuştur. Bu gelişmeler, Gürcistan'ın siyasi ve stratejik yönelimi için kritik bir dönüm noktası niteliği taşımaktadır.

28 Kasım 2024 tarihinde Gürcistan Başbakanı Irakli Kobakhidze, AB'yle üyelik müzakerelerinin 2028 yılına kadar askıya alındığını ve bu süreçte bloğun bütçe hibelerinin reddedileceğini açıklayarak uluslararası arenada dikkatleri üzerine çekmiştir. Kobakhidze'nin bu açıklaması, Gürcistan'ın AB'yle entegrasyon sürecindeki çelişkili stratejisini ve Batı'yla ilişkilerde yaşanan gerilimi daha belirgin hale getirmiştir. Başbakan, kararını Gürcistan'ın "onurlu bir entegrasyon" gerçekleştirme arzusuna dayandırarak Avrupalı siyasetçilerin ve bürokratların ülkesine karşı "hakaret ve şantaj" uyguladığını iddia etmiştir. Ayrıca Avrupa Parlamentosu'nu Gürcistan Hükümeti'ne baskı yapmak için bir "şantaj aracı" olarak kullanmakla suçlamış ve entegrasyonun ancak "karşılıklı saygıya dayalı" bir zeminde ilerleyebileceğini ifade etmiştir.[1]

Bu açıklama, Gürcistan'ın AB üyelik sürecine yönelik tutumunda bağımsızlık ve egemenlik vurgusunun öne çıktığını göstermektedir. Başbakan Kobakhidze'nin, hükümetin AB'yle ilişkili yükümlülüklerin yüzde 90'ını 2028 yılına kadar kendi kaynaklarıyla yerine getireceğini belirtmesi ve AB üyeliğini bir "lütuf" olarak değil, "onurlu bir hak" olarak tanımlaması, ülkenin Batı'ya karşı mesafeli bir duruş sergilediğine işaret etmektedir. Ancak Gürcistan Hükümeti'nin bu duruşu, Batı'yla ilişkilerde yeni bir gerilim dalgasını tetiklemiş ve hem Amerika Birleşik Devletleri (ABD) hem de AB tarafından sert eleştirilerle karşılanmıştır.

Açıklamanın ardından muhalefetin, halkı hükümeti protesto etmek için sokağa çıkmaya davet etmesiyle birlikte geniş çaplı bir halk kitlesi parlamento önünde toplanmıştır. Karara ve hükümete yönelik tepkilerini dile getiren protestocular, gösteriler sırasında güvenlik güçlerine zor anlar yaşatarak gerginliğin daha da tırmanmasına neden olmuştur. Bu durum hem halkın karar karşısındaki rahatsızlığını hem de hükümetin iç politikada artan baskılarla karşı karşıya olduğunu göstermektedir.

ABD, Gürcistan'daki artan otoriterleşme eğilimlerini ve protestolara karşı polisin orantısız güç kullanımını eleştirmiştir. ABD Dışişleri Bakanlığı, Gürcistan Hükümeti'nin anti-demokratik uygulamaları nedeniyle ABD-Gürcistan Stratejik Ortaklığı'nı askıya aldığı açıklanmış ve Gürcistan'a Euro-Atlantik entegrasyon yoluna geri dönme, seçim usulsüzlüklerini şeffaf bir şekilde soruşturma ve ifade özgürlüğünü kısıtlayan yasaları kaldırma çağrısında bulunmuştur. Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Matthew Miller, Gürcistan'ın AB ve Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO) entegrasyonu hedeflerinden sapmasının, ülkeyi Moskova'nın etkisine karşı daha savunmasız hale getirdiğini ileri sürmüştür.[2] Aynı şekilde AB Dış Politika Şefi Kaja Kallas da Gürcistan halkının Avrupa geleceği tercihini desteklediklerini açıklayarak, protestoculara yönelik şiddeti ve hükümetin demokratik gerileme sinyallerini kınamış, bu durumun AB açısından doğrudan sonuçları olacağını ifade etmiştir.[3]

Bu süreçte Avrupa Konseyi Genel Sekreteri Alain Berset, Gürcistan'a gerçekleştirdiği ziyarette uluslararası toplumun ülkedeki gelişmeleri yakından izlediğini ortaya koymuştur. Berset, Cumhurbaşkanı Salome Zurbishvili ve Başbakan Kobakhidze ile yaptığı görüşmelerde, ülkedeki artan kutuplaşma ve protestolardaki şiddet olayları nedeniyle duyduğu endişeleri dile getirmiştir. Kolluk kuvvetlerinin aşırı güç kullandığı iddialarının soruşturulmasını vurgulayan Berset, ifade özgürlüğü ve barışçıl toplanma hakkının korunmasının Gürcistan'ın demokratik geleceği ve istikrarı açısından önemine dikkat çekmiştir.[4] Avrupa Konseyi'nin mevcut Eylem Planı çerçevesinde Gürcistan'a destek vermeye devam edeceğini açıklaması, Gürcistan'ın AB entegrasyonu yolunda uluslararası destek arayışını sürdürdüğünü göstermiştir.

Ancak Gürcistan Hükümeti'nin AB'yle entegrasyon sürecindeki bu çelişkili duruşu, iç politikadaki gerilimleri artırmıştır. Tiflis Belediye Başkanı ve Gürcistan Rüyası Partisi Genel Sekreteri Kakha Kaladze, bu süreçte muhalefeti devlet kurumlarında sabotaj düzenleyerek darbe girişiminde bulunmakla suçlamış ve bu girişimlerin anayasal çerçevede yanıtlanacağını belirtmiştir.[5] Başbakan Kobakhidze ise muhalefetin ülkede "ulusal bir Meydan" yaratmaya çalıştığını, ancak bu girişimin başarısız olduğunu açıklamış ve Batılı diplomatların bu olayları kınamamasından duyduğu üzüntüyü dile getirmiştir. Hükümet, protestoları, AB'nin Gürcistan'a yönelik "şantaj" olarak görülen taleplerine karşı bir tepki olarak değerlendirmiştir.

Gürcistan Hükümeti'nin bu politikaları, bölgesel denge arayışları ve Batı'yla ilişkilerindeki stratejik hesaplamalar çerçevesinde ele alınmalıdır. Gürcistan, Rusya'yla çatışma riskini azaltmak ve Çin'le stratejik ortaklığını sürdürmek için denge politikası izlemektedir. AB üyeliği yerine "Avrupalı Gürcistan" kimliğiyle öne çıkan, köken olarak "Doğulu" ancak politik olarak "dengeli" bir ülke modeli oluşturmayı hedeflemektedir. 2028 yılına ertelenen müzakerelerin, yalnızca AB'nin baskıcı politikalarını hafifletme çabası değil, aynı zamanda ulusal ve uluslararası kamuoyunun nabzını yoklama girişimi olduğu değerlendirilmektedir.

Bu süreçte Gürcistan'ın en büyük zorluğu, Batı'yla ilişkilerdeki gerilimi dengelemek ve aynı zamanda iç istikrarı koruyacak bir politika geliştirmektir. Demokratik reformların ihmal edilmesi veya protestoların sert bir şekilde bastırılması, uluslararası alanda Gürcistan'a olan güveni zedeleyebilir. Bu nedenle Gürcistan'ın uzun vadeli kalkınma hedeflerini gerçekleştirmek için daha kapsayıcı bir politika benimsemesi ve demokratik taahhütlerini yeniden dengelemesi gerekmektedir. Bu yaklaşım, Gürcistan'ın hem Batı'yla ilişkilerinde hem de bölgesel dengelerde daha sürdürülebilir bir pozisyon elde etmesine yardımcı olabilir.

Gürcistan'daki son gelişmeler, ülkenin iç ve dış politikadaki kırılganlığını daha belirgin hale getirmiştir. AB üyelik müzakerelerinin askıya alınmasının ardından başlayan protestolar, yalnızca hükümetin AB karşısındaki tutumuna değil, aynı zamanda iç politikadaki yönetim tarzına yönelik bir tepki olarak da değerlendirilmektedir. Muhalefetin bu süreçte artan etkisi ve halk desteğini arkasına alma çabaları, hükümetin "darbe girişimi" iddialarıyla karşılık bulmuştur. Bu gerilim, Gürcistan'ın siyasi istikrarını tehdit eden bir unsur haline gelmiş, hükümetin kamuoyu ve devlet mekanizmalarındaki otoritesini yeniden tesis etme çabalarını yoğunlaştırmıştır.

Uluslararası boyutta, Gürcistan'ın AB'yle olan ilişkilerindeki bu sert kırılma, ülkenin Batı'yla entegrasyon sürecini daha da karmaşık hale getirmiştir. Avrupa Konseyi'nin ve Batılı ülkelerin demokrasi, insan hakları ve hukukun üstünlüğü konusundaki eleştirileri, Gürcistan'ın uluslararası itibarını zedeleme potansiyeline sahiptir. Bununla birlikte iddialar doğrultusunda hükümetin Rusya'yla olası yakınlaşma sinyalleri, Batı'da Gürcistan'ın dış politikada yön değiştirdiği algısını güçlendirebilir. Bu durum, ülkenin bölgesel bir denge unsuru olmaktan çıkarak, jeopolitik çatışmalarda daha savunmasız bir pozisyona itilmesi riskini doğurabilir.

Olası senaryolara bakıldığında, Gürcistan'ın iç politik krizlerinin iki temel yönde gelişmesi mümkündür. İlk senaryoya göre, hükümet otoriter politikalarını artırarak protestoları daha sert bir şekilde bastırabilir ve muhalefeti sistem dışına itme çabalarını yoğunlaştırabilir. Ancak bu durum, Batı'yla ilişkilerin daha da kopma noktasına gelmesine ve ülkede uzun vadeli bir siyasî kutuplaşmaya yol açabilir. İkinci senaryo ise hükümetin daha kapsayıcı bir yaklaşıma yönelerek muhalefetle diyalog zemini oluşturması ve AB'yle müzakereleri yeniden değerlendirme yoluna gitmesidir. Bu seçenek, hem iç politikada daha az gerilimli bir atmosfer yaratabilir hem de dış politikada daha dengeli bir tutum sergilemesini sağlayabilir. Esasen bu yaklaşım, Gürcistan'ın yalnızca AB'yle ilişkilerini iyileştirmesini değil, aynı zamanda uluslararası kamuoyunda Batı'nın hedef tahtasında yer almaktan kaçınmasını mümkün kılabilir. Buna ek olarak, Doğu ile (esasen de Çin'le) stratejik ortaklık ve denge politikalarını sürdürebilmesi, Gürcistan için önemli bir avantaj sağlayacaktır.

Gürcistan'ın nabız yoklama girişimlerinin uzun süre devam etmeyeceği, ulusal ve uluslararası kamuoyunun yanı sıra Batı'nın tepkilerini ölçerek normalleşeceği öngörülmektedir. Kısa süre içinde müzakerelere geri dönmesi beklenen Gürcistan-AB ilişkileri doğrultusunda, Gürcistan'ın dış politika hedeflerinin şekilleneceği tahmin edilmektedir. Gürcü Rüyası Partisi'nin (GRP) bu tutumu sürdürmesi beklenmemektedir, çünkü Batı'nın, özellikle Sivil Toplum Kuruluşları aracılığıyla "renkli devrimler" adı altında iktidar değişikliği veya ülke içindeki gerilimi artırma girişimleri (örneğin, yaklaşık 21 yıl önce 2003 Gül Devrimi'nde olduğu gibi) GRP'nin uzun vadede bu durumu daha fazla göze almayacağını tahmin ettirmektedir. Ayrıca 2024 yılının Ekim ayındaki Parlamento Seçimleri sonucunda yüzde 53 oy oranıyla iktidarda kalan GRP'nin, süreci daha da riskli hâle getirmek istemeyeceği göz önünde bulundurulmalıdır.

Sonuç olarak Gürcistan, mevcut krizden çıkış için dengeli ve stratejik bir politika benimsemek zorundadır. Batı'yla ilişkilerdeki gerilimin azaltılması, demokratik reformların hızlandırılması ve muhalefetle yapıcı bir diyalog geliştirilmesi (muhalefetin radikal Batı yanlılığından vazgeçmesi hâlinde mümkün görülmektedir), ülkenin hem iç istikrarını hem de uluslararası itibarını koruyabilmesi açısından kritik öneme sahiptir. Fakat Gürcistan'ın artan siyasî ve ekonomik baskılar karşısında bölgesel bir izole aktöre dönüşmesi ve Batı ile Rusya arasındaki stratejik denge arayışında daha savunmasız bir pozisyona itilmesi hâlihazırdaki düzende mümkün görünmemektedir. Gürcistan'ın jeopolitik konumunun temelinde Avrupa'nın önemi ne kadar önemli ise Batı'nın gözünde de Gürcistan'ın konumu her halükârda pek mühim yer teşkil etmektedir. Bu bağlamda Gürcistan, bu süreçte yalnızca kendi iç dinamiklerini değil, aynı zamanda bölgesel ve küresel güç dengelerini dikkate alan bir politika oluşturacağı öngörülmektedir.

[1]. "Georgian PM Announces Gov't's Halt of EU Accession Talks Until 2028, Refusal of Bloc's Grants", Agenda.Ge, <https://agenda.ge/en/news/2024/41832>, (Erişim Tarihi: 04.12.2024).

[2]. Matthew Miller, "Statement on Georgia's Suspension of European Union Accession", U.S. Department of State, <https://www.state.gov/statement-on-georgias-suspension-of-european-union-accession>, (Erişim Tarihi: 04.12.2024).

[3]. Lex Harvey, "Georgia is Being Rocked by Growing Protests. Here's What You Need to Know", CNN World, <https://edition.cnn.com/2024/12/02/europe/georgia-tbilisi-eu-protests-intl-hnk/index.html>, (Erişim Tarihi: 04.12.2024).

[4]. "Situation in Georgia: Secretary General exchanges views with President Salome Zourabichvili and Prime Minister Irakli Kobakhidze", Council of Europe, <https://www.coe.int/en/web/portal/-/situation-in-georgia-secretary-general-exchanges-views-with-president-salome-zourabichvili-and-prime-minister-irakli-kobakhidze>, (Erişim Tarihi: 04.12.2024).

[5]. "Premiyer Gruzii zayavil, chto popytko 'nats maydana' provalilas", TASS, <https://tass.ru/mezhdunarodnaya-panorama/22571923>, (Erişim Tarihi: 04.12.2024).

ANKASAM ANALİZ

Kanada'nın Arktik Stratejisi ve Güvenlik Öncelikleri

Ayşe Azra GILAVCI

Kanada'nın Arktik politikası, son yıllarda jeopolitik gerilimlerin artması ve küresel ısınmanın etkileriyle önem kazanan kuzey kutup bölgesine dair stratejik önceliklerini yeniden tanımlamaktadır. Rusya'nın artan agresif tutumu ve Çin'in bölgeye yönelik ilgisi, Kanada'nın düşük gerilim politikalarını sorgulamasına neden olmuş ve daha etkin bir savunma ve dış politika benimsemesini zorunlu kılmıştır.[1] Bu analiz, Kanada'nın yeni politikasını özellikle realist teori çerçevesinde inceleyerek bu stratejinin olası etkilerini değerlendirmektedir.

Realist teoriye göre devletler, öncelikli olarak kendi güvenliklerini ve egemenliklerini koruma çabasıdır. Kanada'nın Arktik'te savunma harcamalarını artırma ve Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ile ortak çalışma stratejisi bu görüşün bir yansımasıdır. Özellikle NORAD sistemlerinin modernizasyonu ve bölgeye konsolosluklar açılması, Kanada'nın bölgeyi daha etkin bir şekilde izleme ve kontrol etme arzusunu göstermektedir.[2] NORAD modernizasyonu, Kanada ve ABD'nin Kuzey Amerika'yı savunma kapasitesini artırmak için radar, erken uyarı sistemleri ve komuta altyapısını günümüz tehditlerine uygun şekilde yenileme sürecidir. Özellikle hipersonik füze tehditlerine karşı daha etkin bir savunma sağlamayı hedeflemektedir.

Rusya'nın Arktik'teki artan askeri varlığı, Kanada'nın kuzey sınırlarını güvence altına alma çabalarını hızlandırmıştır. Benzer şekilde Çin'in kaynak çıkarma ve bilimsel araştırma maksadıyla bölgeye gemiler göndermesi, Kanada'nın egemenlik haklarına meydan okuma olarak değerlendirilmektedir. Kanada, bu tehditlere karşı kendi askeri varlığını artırarak bölgeyi şeffaf bir ulusal savunma paradigmasıyla kontrol etmeyi hedeflemektedir.

Kanada'nın Kuzeybatı Geçidi'nin uluslararası sular olduğu yönündeki ABD ve diğer ülkelerin iddialarını reddetmesi, bu gerçekçi bakış açısını destekler niteliktedir. Kanada, bu sulardaki kontrolünü elinde tutarak, ticaret gemilerinin artan kullanımıyla stratejik önem kazanan bu rotada egemenliğini tesis etmek istemektedir. Kanada'nın çok taraflı diplomasiye verdiği önem, Arktik politikasının bir diğer boyutunu oluşturmaktadır. Anchorage ve Nuuk'ta konsolosluklar açılması ve bir Arktik büyükelçiliği pozisyonunun ihdas edilmesi, Kanada'nın bölgesel işbirliğini güçlendirme ve çok taraflı mekanizmalarda daha etkin bir rol oynama hedefini ortaya koymaktadır. Kanada, Arktik Konseyi gibi bölgesel mekanizmaların çatışma çözümündeki önemine vurgu yapmaktadır.

Danimarka ve ABD'yle süregelen sınır anlaşmazlıklarının çözümüne yönelik taahhütler, Kanada'nın diplomatik yöntemlere verdiği önemi göstermektedir. Bu girişimlerin, çevresel meseleler ve deniz yolları üzerindeki etkilerinin gelecekte daha belirgin hale gelmesi beklenmektedir. Kuzeybatı Geçidi üzerindeki Kanada-ABD anlaşmazlığı, ticaret ve enerji politikaları açısından da önemli sonuçlar doğurabilir.

Kanada'nın Arktik politikasında yerli halklarla ilişkiler, merkezi bir öneme sahiptir. Yerli toplulukların politika oluşturma sürecine dahil edilmesi, hem tarihsel adaletin sağlanması hem de kapsayıcılık ilkeleriyle uyum içindedir. Ancak bu toplulukların altyapı sorunları, Kanada'nın bölgede etkili bir varlık oluşturmalarını zorlaştırmaktadır. Natan Obed'in belirttiği gibi, Yerli toplulukların yol bağlantıları ve limanlar gibi altyapı eksiklikleri, Kanada'nın egemenlik iddialarını sınırlayabilir.[3] Bu durum, bölgesel kalkınma politikalarının güçlendirilmesini zorunlu kılmaktadır.

Egemenlik iddialarının kalıcı hale gelebilmesi için Kanada'nın Yerli topluluklara yönelik yatırımları artırması ve temel hizmetlerin sağlanmasını öncelik haline getirmesi gerekmektedir. Altyapı eksiklikleri, yalnızca Yerli topluluklarla ilişkileri değil, aynı zamanda bölgesel savunma ve lojistik yetenekleri de doğrudan etkileyebilir. Örneğin, yeni askeri üslerin veya deniz gözetleme noktalarının inşası, bölgedeki varlığı güçlendirebilir. Ancak bu süreç, Yerli halklarla derin işbirliğini gerektiren hassas bir yaklaşımı zorunlu kılmaktadır.

Kanada'nın Arktik politikasına artan ilgisi, küresel güvenlik dinamiklerini etkileyen birkaç temel unsura dayanmaktadır. Rusya ve Çin'in Arktik'teki faaliyetleri, uluslararası düzen üzerinde baskı yaratırken Kanada'nın ve diğer Batı ülkelerinin Arktik politikalarını yeniden değerlendirmesine yol açmıştır.[4] Kanada'nın gelecekte NATO'yla daha yakın işbirliğine gitmesi muhtemeldir. Bu işbirliği, Arktik'te NATO tatbikatlarının artırılması ve bölgesel güvenlik önlemlerinin genişletilmesi şeklinde kendini gösterebilir.

Ayrıca Kanada, iklim değişikliğiyle mücadelede küresel liderlik üstlenme iddiasını güçlendirebilir. Arktik'te sürdürülebilir kalkınma modelleri geliştirme ve çevresel zararları azaltma çabaları, Kanada'nın diplomatik etkisini artırabilir.

Sonuç olarak, Kanada'nın Arktik politikası uluslararası güvenlik, çevre politikaları ve yerel kalkınma arasındaki karmaşık dengelere dayanmaktadır. Bu politika, bölgesel güvenliği artırmayı ve yerel toplulukların ihtiyaçlarını karşılamayı hedeflemektedir. NORAD modernizasyonu, NATO ile işbirliği ve Kuzeybatı Geçidi üzerindeki egemenlik iddiaları, Kanada'nın stratejik hedeflerini güçlendiren adımlardır. Yerli halklarla işbirliği ve altyapı yatırımları, Kanada'nın ulusal çıkarlarını ve uluslararası arenadaki pozisyonunu güçlendirecek kritik öneme sahiptir.

Uzun vadede Kanada, Arktik'te sadece ekonomik ve askeri etkiler yaratmakla kalmayacak, aynı zamanda küresel çevresel sürdürülebilirlik hedeflerinin şekillenmesine katkıda bulunacaktır. Bu durum, Kanada'yı Arktik'te bir düzen kurucu aktör olarak konumlandırabilir.

[1]. "Canada to boost Arctic cooperation with US, cites Russia threat", Reuters, <https://www.reuters.com/world/canada-boost-arctic-cooperation-with-us-cites-russia-threat-2024-12-06/>, (Erişim Tarihi: 06.12.2024).

[2]. "NORAD modernization project timelines", Government of Canada, <https://www.canada.ca/en/department-national-defence/services/operations/allies-partners/norad/norad-modernization-project-timelines.html>, (Erişim Tarihi: 06.12.2024).

[3]. "Canada Moves to Protect Arctic From Threats by Russia and China", The New York Times, <https://www.nytimes.com/2024/12/06/world/canada/canada-arctic-russia-china.html>, (Erişim Tarihi: 06.12.2024).

[4]. Aynı Yer.

ANKASAM ANALİZ

Schengen Bölgesi'nin Yeni Üyeleri: Bulgaristan ve Romanya

Sena BİRİNCİ

Avrupa Birliği'nde (AB) Schengen süreci, sınır kontrollerinin kaldırılmasıyla üye ülkeler arasında serbest dolaşımı sağlayan, ekonomik, sosyal ve politik açıdan önemli bir entegrasyon örneği olarak öne çıkmaktadır. Bu süreç, AB'nin temel değerlerinden biri olan serbest hareket özgürlüğünü somutlaştırırken, dış sınır güvenliği, vize politikaları ve bilgi paylaşımı gibi konuları kapsayan karmaşık bir mekanizma oluşturmaktadır. Schengen bölgesinin etkin işleyişi, üye devletler arasında işbirliğini gerektirirken, göç krizleri ve güvenlik tehditleri gibi faktörler, bu sistemin sürdürülebilirliği üzerinde etkiler yaratmaktadır.

Schengen sürecine katılım, Avrupa ülkelerinin sınır kontrollerini kaldırma amacına yönelik aşamalı bir süreç olarak gerçekleşmiştir. 1985 yılında Almanya, Fransa, Belçika, Hollanda ve Lüksemburg'un imzaladığı Schengen Anlaşması, bu sürecin temelini oluşturmuş, başlangıçta ekonomik işbirliğini kolaylaştırmayı amaçlarken zamanla siyasi bir entegrasyon boyutu kazanmıştır. 1995 yılında İspanya ve Portekiz'in katılımıyla bölge genişlemiş ve Schengen ilkeleri Avrupa'nın güneybatısına ulaşmıştır. 1997'de İtalya ve Avusturya'nın ardından, 2000'lerde Yunanistan, İskandinav ülkeleri ve Baltık devletleri de sürece dahil olmuştur. 2007 yılı, Schengen'in genişlemesinde önemli bir dönüm noktası olmuş, Orta ve Doğu Avrupa'dan birçok ülke, AB üyelikleri sonrasında Schengen bölgesine entegre olmuştur.

İsviçre, 12 Aralık 2008 tarihinde Schengen Bölgesi'ne katılarak AB üyesi olmayan bir ülke olarak bu bölgeye dahil olmuştur. Ardından Lihtenştayn, 19 Aralık 2011 tarihinde Schengen alanına katılmıştır. Hırvatistan ise 1 Ocak 2023 tarihinde resmi olarak Schengen Bölgesi'ne dahil olmuştur. Bu süreç, Avrupa'nın doğusunda ve batısında entegrasyonu güçlendirirken, Birleşik Krallık ve İrlanda gibi bazı AB üyesi ülkelerin anlaşmaya dahil olmaması, Schengen bölgesinde farklılık yaratmıştır. Norveç, İsviçre ve İzlanda gibi AB üyesi olmayan ülkelerin bölgeye dahil olması ise Schengen sürecinin coğrafi sınırlarını AB'nin ötesine taşımıştır.

Romanya ve Bulgaristan, 1 Ocak 2025 tarihi itibarıyla Schengen Bölgesi'ne tam üye olarak katılacaktır. Bu süreç, 2011 yılında Avrupa Komisyonu'nun her iki ülkenin üyeliğe hazır olduğunu ilan etmesiyle başlamıştır. Avrupa Birliği içişleri bakanlarının aldığı nihai karar, Avusturya'nın uzun süredir devam eden vetosunu kaldırmasının ardından mümkün olmuştur. Bu karar, Avrupa entegrasyonu açısından tarihi bir adım olarak değerlendirilirken, Schengen'in genişlemesi, daha güçlü ve birleşik bir Avrupa vizyonuna katkı sağlamıştır. Ancak, bu büyük başarıya rağmen Macaristan ile Romanya ve Romanya ile Bulgaristan arasındaki kara sınırlarında "en az" altı ay süreyle güvenlik kontrollerinin devam edeceği belirtilmiştir.[1] Bu durum, serbest dolaşımın tam anlamıyla sağlanmasını geciktirebilir.

Bu gelişme, Schengen Bölgesi'nin genişlemesi açısından olumlu bir adım olmakla birlikte özellikle düzensiz göçle ilgili güvenlik endişelerinin etkisi altında şekillendiği için tam bir entegrasyon süreci olarak görülmemelidir. Son dönemde Almanya, Fransa ve Hollanda gibi ülkelerin iç sınır kontrollerini yeniden başlatması, Schengen'in özgür dolaşım idealinin karşı karşıya olduğu zorlukları gözler önüne sermektedir. Bu adımların kamuoyuna yönelik bir siyasi mesaj olarak kullanıldığı düşünülse de bu tür kontrollerin etkinliği tartışmalıdır. Schengen Bölgesi'nin tam anlamıyla işlemesi için üye ülkeler arasındaki dayanışma ve işbirliğinin güçlendirilmesi kritik bir öneme sahiptir.

Avusturya'nın, Romanya ve Bulgaristan'ın Schengen Bölgesi'ne tam üye olma sürecindeki vetosunu kaldırması, Avrupa'da serbest dolaşımın genişlemesi adına önemli bir adım olarak öne çıkmaktadır. Avusturya, başlangıçta düzensiz göçle mücadeleye yönelik somut adımlar talep ederek süreci engellemiştir.[2]. Ancak alınan önlemler sonucunda göçmen geçişlerinde önemli bir düşüş yaşanmıştır. Özellikle Macaristan sınırında yakalanan göçmen sayısındaki ciddi azalma, Avusturya'nın taleplerinin karşılandığını göstermektedir. Bu gelişme, Schengen Bölgesi'nin etkinliğinin artırılması ve üye ülkeler arasındaki işbirliğinin güçlendirilmesi adına olumlu bir ilerleme olarak değerlendirilebilir. Ancak, bu tür politikaların uzun vadede serbest dolaşım idealine ne ölçüde hizmet edeceği ve göçmenlerin haklarına yönelik etkileri tartışılmaya devam etmektedir.

Birçok Schengen ülkesi, artan düzensiz göç, terör tehdidi ve güvenlik kaygıları nedeniyle geçici sınır kontrolleri uygulamaya koymuştur. Almanya, kara sınırlarında kontrolleri sıkılaştırma kararı olarak Avrupa'da dikkatleri üzerine çekmiştir. Aynı politikayı benimseyen ülkeler arasında Avusturya, Fransa ve İtalya yer almıştır. Avusturya, özellikle Macaristan, Slovenya ve Çekya sınırlarında önlemler almış ve bu adımı sığınma sistemine yönelik baskıyı azaltmak ve terör tehditlerini engellemek amacıyla gerekçelendirmiştir.[3]. Fransa ise güneyden gelen göç baskısı nedeniyle iç sınır kontrollerini sürdürmüştür. İskandinav ülkeleri de artan güvenlik tehditleri ve altyapı riskleri nedeniyle sınır kontrollerini sıkılaştırmıştır. Danimarka, Almanya sınırına odaklanmış, Norveç ve İsveç ise limanlardaki geçişlerde kontrolleri artırmıştır.[4]. Bu önlemler, terör tehdidi ve Rusya-Ukrayna Savaşı'nın Avrupa güvenliği üzerindeki etkileriyle bağlantılıdır. Bu önlemler, Schengen Bölgesi'nin serbest dolaşım ilkesini zorlaştırmış olsa da ülkeler güvenlik kaygıları nedeniyle bu tür geçici adımların gerekli olduğunu savunmuşlardır.

Schengen Bölgesi, dünya çapında sınır kontrollerinin olmadığı en büyük serbest dolaşım alanı olarak 400 milyondan fazla kişiye hizmet vermektedir.[5]. Romanya ve Bulgaristan'ın katılımı, bölgenin entegrasyon sürecine olan bağlılığını pekiştirecek ve AB'nin serbest dolaşım ilkelerinin genişletilmesi açısından önemli bir dönüm noktası olacaktır. Bu süreç ekonomik, stratejik ve güvenlik açısından avantajlar sağlayacaktır. İki ülkenin katılımı, serbest dolaşımı güçlendirerek ticari ilişkilerin hızlanmasına katkı sağlayacak ve Avrupa iç pazarındaki lojistik süreçleri kolaylaştıracaktır. Ayrıca Bulgaristan ve Romanya'nın coğrafi konumları, AB'nin ticaret yollarını çeşitlendirmesi ve Doğu Avrupa ile Batı Avrupa arasında güçlü bağlantılar kurması açısından kritik bir rol oynayacaktır.

Tam üyelik, Güneydoğu Avrupa'nın entegrasyonunu derinleştirerek bölgesel istikrarı artıracaktır.[6]. Bu süreç, AB'nin Balkanlar üzerindeki etkisini genişletmiş ve genişleme politikalarına duyulan güveni pekiştirecektir. Bulgaristan ve Romanya, AB ile siyasi ve ekonomik uyumlarını güçlendirerek daha fazla işbirliği ve dayanışma sağlamaktadır. Güvenlik açısından Schengen standardında geliştirilen sınır yönetimi, AB'nin dış sınırlarının daha etkili korunmasını mümkün kılmıştır. Bu ülkeler, Schengen Bölgesi'ne katıldığında yasadışı göç ve sınır ötesi suçlarla mücadelede daha fazla sorumluluk alarak AB'nin güvenlik mimarisine katkıda bulunulmasını sağlayacaktır.

Özetle; Romanya ve Bulgaristan'ın Schengen Bölgesi'ne tam üyelik için 13 yıl süren bekleyişi nihayet sona erecektir. 1 Ocak 2025 tarihi itibarıyla her iki ülke, serbest dolaşım bölgesine kara sınırları dahil olmak üzere tamamen katılacaktır. Bu karar, Avusturya'nın göçmen akışını gerekçe göstererek uyguladığı vetosunu kaldırmasının ardından alınmıştır. Bu gelişme, Schengen'in genişlemesi ve AB'nin entegrasyon vizyonu açısından tarihi bir adım olarak değerlendirilmektedir. Sonuç olarak Bulgaristan ve Romanya'nın Schengen Bölgesi'ne tam üyeliği, AB'nin entegrasyon sürecini güçlendiren, ekonomik dinamizmi artıran ve güvenlik önlemlerini daha etkili hale getiren bir adım olmuştur. Bu durum, sadece iki ülkenin değil, tüm Avrupa'nın daha birleşik ve güçlü bir yapıya kavuşmasını sağlayacaktır.

[1] [Jorge Liboreiro](https://www.euronews.com/my-europe/2024/12/12/romania-and-bulgaria-are-granted-full-schengen-membership-with-one-caveat) & Maria Psara, "Romania and Bulgaria are granted full Schengen membership with one caveat", Euronews, <https://www.euronews.com/my-europe/2024/12/12/romania-and-bulgaria-are-granted-full-schengen-membership-with-one-caveat> (Erişim Tarihi: 12.12.2024).

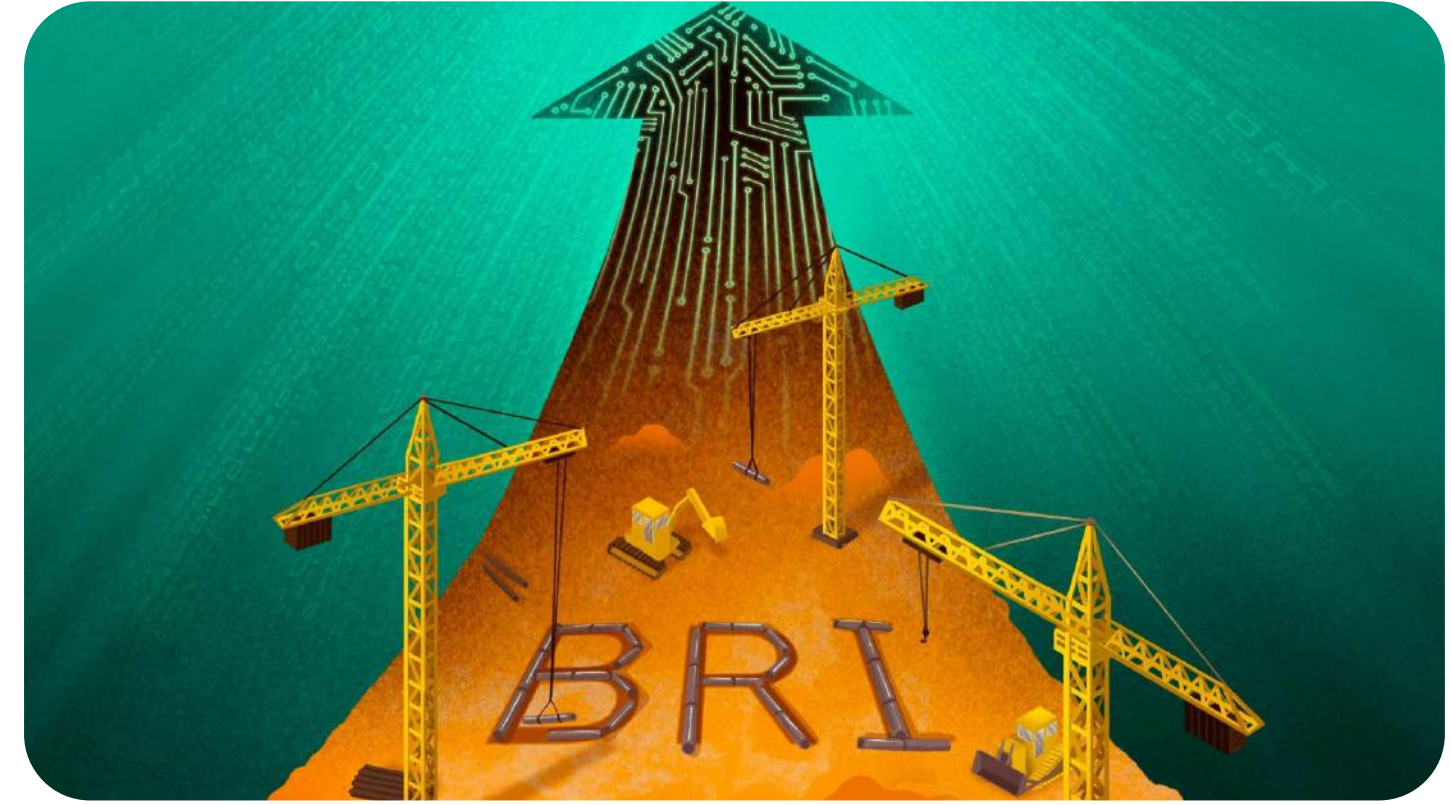
[2] "Austria drops veto on Bulgaria and Romania fully joining Schengen travel zone", Reuters, <https://www.reuters.com/world/europe/austria-drops-veto-bulgaria-romania-fully-joining-schengen-travel-zone-2024-12-09/> (Erişim Tarihi: 12.12.2024).

[3] [Alessio Dell'Anna](https://www.euronews.com/my-europe/2024/09/10/which-other-schengen-countries-have-border-checks-in-place), "Which other Schengen countries have border checks in place?", Euronews, <https://www.euronews.com/my-europe/2024/09/10/which-other-schengen-countries-have-border-checks-in-place> (Erişim Tarihi: 12.12.2024).

[4] Aynı yer.

[5] "EU states agree historic full Schengen accession for Bulgaria, Romania", Le Monde, https://www.lemonde.fr/en/europe/article/2024/12/12/eu-states-agree-historic-full-schengen-accession-for-bulgaria-romania_6735994_143.html (Erişim Tarihi: 12.12.2024).

[6] Aynı yer.

ANKASAM ANALİZ

Çin'in Kuşak ve Yol Girişimi ve Batı Balkanlar

Erdem Baran ALKAN

2014 yılında Çin'in Kuşak ve Yol Girişimi, Balkanlar'a genişlemeye başlamış ve bu tarihten itibaren bölgenin stratejik önemi hızla artmıştır. Yunan sahillerinden başlayıp Vardar Nehri vesilesiyle Orta Avrupa'ya ulaşan ticaret yolu planı, bölgedeki küçük ekonomiler için umut vadeci bir perspektif sunarken; Avrupa Birliği (AB), Çin'in bölgedeki nüfuzunu arttıracığı kaygısıyla bu girişime müsaade etmemek adına baskılar yapmaktadır. Buna karşın Çin, bölgedeki ülkelerde ekonomik faaliyetlerini genişletme yoluna gitmektedir.

Bölgedeki ilk Konfiçyüs Enstitüsü 2006 yılında Belgrad'da açılmıştır ve bunu Batı Balkanlar'daki diğer ülkelerdeki açılımlar takip etmiştir. Ayrıca Çin, bölgede Kuşak ve Yol Girişimi'ni teşvik eden bir medya varlığı oluşturmuştur. Sırbistan, Kuzey Makedonya ve Karadağ'da çeşitli burslar ve araştırma ortaklıkları yürütülmektedir. Bunun yanı sıra Çin, bölgedeki birçok ülkeye vizesiz seyahat imkanı sağlamıştır.

Çin'in bölgedeki ekonomik ortaklarının başında Sırbistan gelmektedir.[1]. Kosova ihtilafı döneminde Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü'nün (NATO) 78 gün süren Belgrad bombardımanı sırasında Çin elçiliğinin de isabet alması, iki ülkeyi günümüzde "demir zırlı dostluk" adı altında yakın ilişkiler içine sokmuştur.

"Ortak gelecek" için imzalanan yaklaşık 30 anlaşma ile iki ülke arasındaki ince güç ilişkisi büyük oranda gelişmiş ve ülkedeki Çin yatırımları artmıştır.[2]. İlk kayda değer yatırımların başında Çinli Hesteel Group'un ülkenin tek çelik tesisi olan Zelezara Smederevo'yu 2016'da satın alması gelmektedir. Bu yatırım, tesisin yürütülmesinin sıkıntılı olduğu bir dönemde hem çalışanların hem de hükümetin rahatlamasına yol açmıştır. Tesisin, daha önce 2003'ten 2008'deki ekonomik durgunluğa kadar bir Amerikan şirketinin elinde bulunması ve sonrasında Çin'in fabrikasının kapanmaktan kurtarması, ülkedeki Çin imajını destekleyici nitelikte olmuştur. Bu tarihten sonra çoğunlukla altyapı yatırımlarında bulunan Çin, etkinliklerini geliştirmektedir.

2021'de inşasına başlanan Belgrad-Budapeşte Demiryolu Projesi, Sırbistan ve Macaristan başkentlerini birleştirmekte ve Çin'in bölgedeki girişimlerine en büyük örneği sunmaktadır. Çin Uluslararası Demiryolu tarafından inşa edilen projenin, güneyde Atina'ya kadar uzatılması planlanmaktadır. Bu durum, Çin'in Kuşak ve Yol Girişimi'nin bir aşama daha ilerletilmesi adına önemli bir adım olarak değerlendirilmektedir.

Sırbistan dışında Çin'le üst düzey ilişkiler geliştiren bir diğer Balkan ülkesi Karadağ'dır. Ülke, 2006'daki bağımsızlığını kazanmasından bu yana yabancı yatırımcıları çekme çabasında bulunarak ekonomik çeşitliliği teşvik etmeye çalışmaktadır. Çin, Karadağ'ın ana limanı olan Bar ile ülkenin en doğusunda yer alan ve Belgrad'a kadar giden Boljare Karayolu'nun inşası başta olmak üzere birçok altyapı projesini yürütmektedir. Ülkedeki demiryollarının tahkimi de bu projelere dahildir. Bunun yanı sıra Çin, Karadağ'ın enerji sektöründe de varlığını sürdürmektedir. Örneğin Pljevlja Kömür Bazlı Termal Güç Reaktörü'nün yapımı Çin merkezli Dongfang Elektrik Şirketi aracılığıyla gerçekleştirmiştir.[3]

Arnavutluk, Çin için Batı Balkan ülkeleri arasında stratejik açıdan en önemli ülkelerden biri olarak öne çıkmaktadır. Adriyatik kıyısındaki limanlarıyla ticaret açısından cazip fırsatlar sunan Arnavutluk'taki Çin yatırımlarının artması beklenmektedir. Bosna-Hersek ise Çin'in Sırbistan'dan sonra en büyük yatırımlarına ev sahipliği yapan ülke konumundadır. Ulaşım ve altyapı geliştirmeleri, Vranduk ve Neretva projeleri gibi hidroelektrik santrallerinin inşası ve üretim tesislerinin kurulması gibi önemli roller üstlenen Çin, ülkede pek çok alanda teşviklerini sürdürmektedir.[4] Diğer yandan Çinli COSCO şirketi, Yunanistan'daki Pire Limanı'nın büyük bir kısmını satın alarak önemli bir liman işletmecisi haline gelmiştir. Bu yatırım, Çin'in Avrupa'ya ulaşımını ve lojistik ağlarını güçlendirmeye yöneliktir.

Bu ülkeler, Kuşak ve Yol İnisiyatifi katılımcıları oldukları için bu tür ekonomik ortaklıklar, hem ülkelerin hem de bölgenin kalkınmasını büyük ölçüde etkilemektedir. Batı Balkan ülkeleri gibi ekonomik açıdan görece küçük olan bölgedeki ülkeler, bu tür işbirlikleriyle kalkınmalarına önemli katkılar sağlamaktadır.

Özetle Çin'in Balkanlar'daki yatırımları son yıllarda önemli bir artış göstermiştir. Çin, Balkanlar'ı Avrupa'ya açılan bir köprü olarak görerek bölgedeki ülkelerle ekonomik ilişkilerini güçlendirmek için çeşitli yatırımlar yapmaktadır. Çin, Balkanlar'daki özellikle kara yolları, demir yolları ve limanlar gibi ulaşım altyapılarına yönelik projeler geliştirmektedir. Çinli inşaat şirketleri, bu projelere finansman sağlamak ve inşa süreçlerini üstlenmektedir. Ayrıca Çin, Balkanlar'daki enerji altyapısına önemli yatırımlar yapmaktadır. Bu yatırımlar çoğunlukla kömür ve hidroelektrik enerji santrallerine yöneliktir. Ayrıca, yenilenebilir enerji projelerine de ilgi göstermektedir.

Sonuç olarak Çin'in Balkanlar'daki yatırımları, çoğunlukla Kuşak ve Yol Girişimi çerçevesinde şekillenmektedir. Bu proje, Çin'in dünya çapında ekonomik bağlantıları güçlendirmeyi amaçlayan küresel bir stratejidir. Balkanlar, bu yol güzergahında yer aldığı için Çin, bu bölgeye büyük ekonomik ve ticaret yatırımları yapmaktadır. Balkanlar'da Çin'in ekonomik etkisi, büyük oranda altyapı yatırımları, enerji projeleri ve ticaret anlaşmaları yoluyla artmaktadır. Bu yatırımlar, bölgedeki ülkelerin ekonomik kalkınmalarına katkı sağlamak ve Çin ile Balkan ülkeleri arasındaki ilişkilerin daha da güçlenmesine olanak tanımaktadır.

[1]. Kristinovska, Ana (2024), "Western Balkans 'Economic Cooperation with China: Between Positive Conditionality and Economic Coercion", CHOICE, <https://chinaobservers.eu/western-balkans-economic-cooperation-with-china-between-positive-conditionality-and-economic-coercion/>, (Erişim Tarihi: 02.12.2024).

[2]. Foreign Affairs Committee. (2022). "China Regional Snapshot: Western Balkans", <https://foreignaffairs.house.gov/china-regional-snapshot-western-balkans/>, (Erişim Tarihi: 02.12.2024).

[3]. Zeneli, Valbona. (2022). "China In The Balkans", per Concordiam, Journal of European Security and Defense Issues, <https://perconcordiam.com/china-in-the-balkans/>, (Erişim Tarihi: 02.12.2024).

[4] Aynı yer.

ANKASAM ANALİZ

Suriye'deki İsrail Operasyonlarının Stratejik Hesapları

Prof. Dr. Murat ERCAN

Suriye Krizi, 2011 yılında Arap Baharı'nın etkisiyle Beşşar Esad rejimine karşı başlayan halk protestolarıyla ortaya çıkmış ve hızla bir iç savaşa dönüşmüştür. Kriz, başlangıçta Dera kentindeki barışçıl gösterilerle başlamış ancak Esad rejiminin orantısız şiddet kullanımı bu hareketin tüm ülkeye yayılmasına yol açmıştır. Protestocuların demokrasi, özgürlük ve ekonomik reform talepleri, rejimin sert baskısıyla karşılanmış, bu da mezhepsel ayrışma ve sosyoekonomik eşitsizliklerin etkisiyle derinleşen bir çatışmaya neden olmuştur. Suriye'de muhalif gruplar hızla örgütlenmiş ve ülkedeki istikrarsızlık yabancı aktörlerin müdahalesine zemin hazırlayarak bir vekalet savaşına dönüşmüştür. Bu süreçte pek çok kişi hayatını kaybetmiş ve milyonlarca kişi evini ve yurdunu terk etmek zorunda bırakılmıştır. Yaklaşık 13 yıl süren bu çatışmalar, rejim karşıtı grupların kasım sonu itibarıyla harekete geçmesi sonucunda 61 yıllık Arap Sosyalist Baas Partisi'nin ve rejimin son temsilcisi olan Beşşar Esad'ın 8 Aralık 2024 tarihinde ülkeyi terk edip Rusya'ya sığınması ile son bulmuştur.

Beşşar Esad rejiminin devrilmesi yalnızca ülke içindeki dengeleri ve yapıyı değil aynı zamanda bölgesel güvenliği de derinden etkilemektedir. Baas rejiminin sona ermesi gerek ülke içinde gerekse bölgesel düzeyde yeni stratejik senaryoların ve olası krizlerin kapısını aralamıştır. Muhalif güçlerin kontrolü ele almasıyla Şam'da rejim sonrası düzenin nasıl şekilleneceği, geçiş sürecinin nasıl işleyeceği belirsizliğini korumaktadır. Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve diğer Batılı ülkeler, radikal grupların ülkeye hakim olmasını engellemeye yönelik önlemler alınması gerektiğini vurgularken; Türkiye, Suriye'nin toprak bütünlüğüne ve mülteci dönüşlerine odaklanmaktadır. Bu doğrultuda Türkiye, mültecilerin güvenli bir şekilde ülkesine dönmesini sağlamayı ve bölgedeki istikrarı yeniden tesis etmeyi hedeflemektedir. Ancak bu hedefin gerçekleştirilmesi, Suriye'deki iç çatışmaların sona ermesi ve yeni bir yönetimin oluşmasıyla mümkün olacaktır. Bu bağlamda Türkiye ve diğer aktörler, bu geçiş sürecinde dikkatli bir diplomasi yürüterek Suriye'deki güç boşluğunun bölgesel istikrarsızlığa yol açmaması için çaba göstermektedir.

Türkiye ve uluslararası aktörler, Suriye'deki geçiş sürecine, Suriye ise Baas rejimin etkilerinden kurtulup küllerinden yeniden doğmaya ve bu doğrultuda kendi iç gündemine yoğunlaşmış Esad'sız yeni bir döneme mümkün olduğunca birlikte ve şiddetsiz geçiş yapmaya odaklanmışken İsrail, Şam'a yakın bölgelerdeki stratejik hedeflere, özellikle rejimin askeri üslerine, silah üretim tesislerine, limanlarına ve silah depolarına havadan, denizden ve karadan saldırılar düzenleyerek pek çok noktaları vurmuş ve Suriye'nin önemli stratejik bölgelerini işgal etmeye başlamıştır. İsrail, Suriye'ye düzenlediği bu işgal operasyonunun adını "Başan Oku (Bashan Oku)"[1] olarak açıklamıştır. Burada şu sorular akıllara gelmektedir. İsrail neden Suriye'nin normalleşme sürecine girdiği bir dönemde saldırılarını yoğunlaştırmıştır? Suriye'de rejim değişikliği ve geçiş süreci, İsrail açısından bir güvenlik tehdidi mi oluşturmaktadır? İsrail'in Suriye'nin askeri altyapısını, limanlarını ve diğer stratejik noktalarını hedef almasının gerekçesi nedir? Ayrıca bu operasyonun "Başan Oku" adıyla tanımlanmasının altında yatan stratejik veya sembolik anlam ne olabilir?

İsrail'in Saldırı Düzenlediği Noktalar[2]

Suriye'nin stratejik haritası incelendiğinde, İsrail'in saldırılarının ağırlıklı olarak başkent Şam ve çevresinde yoğunlaştığı görülmektedir. İsrail'in hedef aldığı bölgeler arasında yalnızca askeri üsler ve havaalanları değil, aynı zamanda silah üretim tesisleri ve kimyasal silah depolama alanları olduğu iddia edilen noktalar bulunmaktadır. Bunun yanı sıra İsrail'in operasyonları, Rus askeri varlığının önemli ölçüde yoğunlaştığı Tartus ve Lazkiye gibi bölgeleri de kapsayarak Suriye'nin askeri altyapısını zayıflatmayı amaçlamıştır. Bu saldırılar, Suriye'nin YPG kontrolündeki limanlar ve askeri üsler gibi stratejik bölgelerine yönelmiş ve ülkenin askeri kapasitesini ciddi şekilde sınırlandırmayı hedeflemiştir. Özellikle Suriye donanmasını büyük ölçüde etkisiz hale getirmek, Rus yapımı askeri teçhizatın ve helikopterlerin imha edilmesi ile Suriye'yi savunma yeteneğinden yoksun bırakmak istenmiştir. İsrail'in bu hamleleri, yalnızca Suriye'nin iç güvenlik ve savunma mekanizmalarını hedef almakla sınırlı kalmayıp aynı zamanda bölgedeki diğer aktörlere yönelik stratejik bir mesaj niteliği taşımaktadır.

İsrail, saldırılarını Suriye'deki silahların radikal grupların kontrolüne geçmesini engellemek olarak gerekçelendirse de bu operasyonların temelinde stratejik genişleme hedeflerinin bulunduğu gözlemlenmektedir. İsrail, Filistin ve Lübnan'da izlediği stratejiye benzer şekilde Suriye'de de jeopolitik çıkarlarını güçlendirmeyi ve toprak kazanımını artırmayı amaçlamaktadır. Bu hedefin en belirgin örneklerinden biri, 1967 Altı Gün Savaşı sırasında işgal edilen Golan Tepeleri'dir. 1981 yılında Golan Tepeleri'nin ilhak edilmesiyle İsrail, bu bölgede askeri varlığını güçlendirmiş ve stratejik derinliğini önemli ölçüde artırmıştır. Golan çevresinde oluşturulan tampon bölgeler, İsrail'in güvenlik politikaları açısından kritik bir rol oynamış ve bölgedeki hâkimiyetini pekiştirmiştir. Bu çerçevede, İsrail'in Suriye'nin kuzeyine yönelik ilerleme girişimlerinin, stratejik önem taşıyan yeni toprakların kontrolünü ele geçirme hedefiyle bağlantılı olduğu ifade edilebilir.

İsrail'in saldırıları, özellikle Şam, Hama, Humus, Halep gibi büyük şehirler ve çevresinde yoğunlaşmaktadır. Bunun temel nedeni bu şehirlerin Suriye'nin askeri üslerinin, hava savunma sistemlerinin ve mühimmat depolarının bulunduğu stratejik merkezler olmasıdır. İsrail, bu hedefleri vurarak Suriye ordusunun operasyonel kapasitesini zayıflatmayı ve askeri altyapısını etkisiz hale getirmeyi amaçlamaktadır. Şam, ülkenin yönetim merkezi olmasının yanı sıra Suriye rejiminin ana karar alma mekanizmalarına ev sahipliği yapmaktadır. Humus ve Hama, Suriye'nin iç bölgelerinde yer alan önemli lojistik ve askeri geçiş noktalarıdır. Halep ise hem sanayi kenti olarak hem de kuzeydeki askeri hareketliliğin merkezi olması nedeniyle stratejik bir öneme sahiptir. Ayrıca bu bölgeler, İran'ın Suriye içindeki askeri varlığını güçlendirdiği ve Hizbullah'a silah ve lojistik destek sağladığı alanlar olarak öne çıkmaktadır. İsrail, bu tür varlıkların oluşturduğu tehdidi bertaraf etmeyi hedeflemiştir.

Suriye rejimi, özellikle başkent Şam çevresinde hava savunma sistemlerini yoğunlaştırmıştır. İsrail, bu sistemleri etkisiz hale getirerek gelecekteki operasyonlarına yönelik olası engelleri ortadan kaldırmayı amaçlamaktadır. Ayrıca Golan Tepeleri, İsrail için önemli bir jeopolitik merkezdir ve bu bölgedeki saldırılar, İsrail'in bölgedeki güvenlik endişelerini ve stratejik çıkarlarını yansıtmaktadır. İsrail, Golan Tepeleri çevresindeki askeri faaliyetlerle, bölgedeki tehditlere karşı savunma pozisyonunu güçlendirmeyi hedeflemektedir. Deyrizor ve Kamışlı'ya yönelik saldırılar ise İsrail'in sadece askeri hedefleri değil, aynı zamanda Suriye'nin doğusundaki enerji kaynakları ve lojistik hatlarını da hedef aldığını göstermektedir. Bu saldırılar, İsrail'in bu bölgedeki stratejik kaynakları kontrol altına alarak Suriye'nin ekonomik ve askeri kapasitesini zayıflatmayı amaçladığını ortaya koymaktadır.

İsrail, Tartus ve Laskiye limanlarına saldırarak Suriye'nin Akdeniz'e erişimini kısıtlayıp Şam'ın İsrail karşıtı herhangi bir durumda dış destek alma kapasitesini daraltmayı amaçlamıştır. Başka bir ifadeyle İsrail, Tartus ve Laskiye saldırılarıyla Suriye'nin dış yardımlardan yararlanmasını engelleyerek bölgedeki İsrail karşıtı güçlerin stratejik hareket alanını sınırlandırmayı planlamıştır. Böylece, Suriye ve müttefiklerinin dış yardımlarına olan bağımlılıklarını azaltarak bölgesel üstünlüğünü pekiştirmeye çalışmıştır.

İsrail'in Suriye'ye yönelik askeri operasyonları, yalnızca askeri-stratejik hamleler değil, aynı zamanda tarihsel, dini ve ideolojik temellere dayanmaktadır. "Vaadedilmiş Topraklar" kavramı, İsrail'in ulusal kimliği ve dış politika hedeflerini şekillendirirken, Golan Tepeleri'ne atfedilen stratejik ve dini anlam, bu bölgedeki politikalarını meşrulaştırma çabalarına zemin hazırlamaktadır. İsrail, Golan Tepeleri'nin Yahudi kutsal metinlerinde "Başan" olarak anıldığını ve Hz. Musa döneminden itibaren Yahudilere ait olduğunu iddia ederek, bölge üzerindeki hakimiyetini ideolojik gerekçelerle desteklemektedir. Bununla birlikte Golan Tepeleri'nin stratejik önemi, İsrail'in ulusal güvenlik politikaları açısından kritik bir rol oynamaktadır. İsrail'in bölgesel güvenlik kaygıları ve yayılmacı politikaları, Filistin'le sınırlı kalmayıp Suriye, Lübnan ve Türkiye'yi de içine alan daha geniş bir coğrafyada etkisini göstermektedir. Bu bağlamda İsrail'in Suriye'ye yönelik müdahaleleri, tarihsel, dini ve güvenlik odaklı bir stratejiyle şekillenmektedir.

İsrail'in bölgedeki yayılmacı politikalarının arka planında sadece yüzyıllar önce kendisine "Vaadedilmiş Topraklar" stratejisi bulunmamaktadır. Bunun yanında bir de İsrail'in bölgesel stratejik planları bulunmaktadır. Başka bir ifadeyle İsrail'in bölgesel yayılma stratejisinin bir diğer dayanağı bölgede bir "Davut Koridoru" planı, hayali ve idealini hayata geçirme düşüncesidir. Aslında İsrail, kuruluşundan bugüne kadar yaptığı bütün kanlı eylemlerini, planlarını ve stratejilerini bu plana dayandırmaktadır. Davut Koridoru veya planın hayata geçirilmesinin İsrail açısından stratejik öneme sahip olduğu ileri sürülebilir.[3]. Bu çerçevede Golan Tepeleri hem İsrail'in hem de Suriye'nin paylaşmadığı bir yerdir. Golan Tepeleri, 1981 yılında İsrail tarafından ilhak edilmiş ancak bu ilhak uluslararası toplum tarafından kabul edilmemiş ve hâlâ Suriye'nin toprağı olarak tanınmaktadır. David Koridoru ise Golan Tepeleri'nden başlayıp Süveyda ve Deyrizor'dan geçip Irak'a kadar uzanmaktadır. Bu koridor, Irak, Suriye ve Ürdün'den geçerek Akdeniz'e kadar uzanmaktadır.

Bu planı İsrail doğrudan kendi askerleriyle değil YPG/PYD ve PKK gibi terör örgütlerini kullanarak hayata geçirmeyi planlamaktadır.

Bu konuda İsrail Dışişleri Bakanı Gideon Saar, 10 Kasım 2024 tarihinde yaptığı açıklamada; Kürtlerin İsrail için "doğal müttefik" olduğunu belirterek, İsrail'in Kürtlerle ilişkilerini güçlendirmesi gerektiğini ifade etmiştir. Bölgesel politikalara ilişkisinde açıklamalarda bulunan Saar, "bölgedeki azınlıkların birleşmesi şart. Kürtler, İran ve Türkiye'nin baskıcı politikalarının mağduru konumundadır. İsrail'in bu gruplarla iletişimini artırarak ilişkilerini güçlendirmesi gerekiyor" demiştir. Ayrıca Lübnan ve Suriye'deki Dürziler hakkında da konuşan Saar, "Bizler bölgede bir azınlık topluluğuyuz, bu sebeple diğer azınlıklarla doğal müttefiklik ilişkileri kurmamız kaçınılmaz."[4] ifadelerini kullanmıştır. Burada İsrail Dışişleri Bakanı, "bizler Kürtler gibi zulme uğradık, biz onları çok iyi anlarız, dolayısıyla biz onlarla ilişkilerimizi geliştirerek ittifak kurmak zorundayız" demek istemektedir. Aslında İsrail'in burada bahsettiği ve ittifak kurmaya çalıştığı Kürtler değil, PKK, PYD ve YPG gibi terör örgütleridir.

Türkiye ve Suriye Milli Ordusu'nun ve muhaliflerin Suriye'yi terör örgütlerinden temizlemesi YPG ve PKK'yı panikletmiş ve ABD ve İsrail'den yardım talebinde bulunmalarına sebep olmuştur. Özellikle Suriye Milli Ordusu'nun ve muhaliflerin Deyrizor'u YPG ve PKK unsurlarından temizlemesi İsrail'i rahatsız etmiştir. Çünkü ABD ve İsrail, Deyrizor'un bulunduğu hat üzerinde Davut sapanı veya duvarı oluşturma çerçevesinde bir uydu devleti kurma hayali kurmaktadır. Türkiye'nin katkısıyla Suriye Milli Ordusu ve muhalif güçlerin terör örgütlerine karşı sağladığı başarılar, İsrail'in bölgedeki stratejik hesaplarına büyük bir darbe vurmuştur. Bu bağlamda İsrail ve ABD'deki etkili İsrail yanlısı lobiler, Türkiye'nin bölgedeki hamlelerine karşı ekonomik ve diplomatik yaptırımların devreye sokulması yönünde güçlü bir baskı oluşturmaktadır.

Görüldüğü gibi İsrail'in bölgedeki stratejileri, yalnızca İran'a yönelik tehditleri bertaraf etmek için değil, aynı zamanda Türkiye'nin artan bölgesel etkisini dengelemeyi amaçlayan çok boyutlu bir politika olarak öne çıkmaktadır. Davut Koridoru'nun tamamlanması, İsrail açısından hem askeri hem de ekonomik açıdan kritik bir avantaj sağlayacaktır. Golan Tepeleri'nden Irak'a kadar uzanan bu stratejik hat, İsrail'in güvenlik kaygılarını hafifletmekle kalmayacak; aynı zamanda Doğu Akdeniz'e erişimini kolaylaştırarak enerji ve ticaret yollarını kontrol etme potansiyelini de artıracaktır. Bu durum, İsrail'in bölgesel gücünü pekiştirmenin yanı sıra enerji kaynakları üzerindeki hâkimiyetini genişletmesine de olanak tanıyacaktır.

Sonuç olarak söyleyebiliriz ki buradaki mesele sadece Suriye içinde oluşturulan sözde "Bashan Oku Bölgesi" değildir. Aynı zamanda Neocon Atlantikçilerin ve Siyonistlerin Irak Süleymaniye'den başlayıp Suriye'ye oradan da İsrail'e uzanan ve Akdeniz'e açılan Davut Koridoru çerçevesinde sürdürülebilir bir Coğrafya oluşturma meselesidir. Bu hayali projenin oluşmasıyla birlikte; İsrail ve ABD bölgedeki bütün enerji kaynaklarını, petrol ve doğalgaz boru hatlarını, ticaret rotalarını, Akdeniz'e çıkışı ve Akdeniz inisiyatifini ellerinde bulunduracaktır. Aynı zamanda Türkiye'nin önüne jeopolitik bir duvar örerek Orta Doğu'yla bağı kesilecektir. Ayrıca Türkiye ve İran kuşatılarak etkisiz hale getirilecektir. Suriye içi fay hatları kırılarak hem ülke içerisinde hem de bölge ülkeleri arasında büyük savaşlar çıkartılacaktır. Bu da ABD ve İsrail'in beslenmesi ve bölgede varlığını devam ettirmesi anlamına gelmektedir. Bu stratejinin merkezinde ise YPG/PKK terör örgütü yer almaktadır. Bundan dolayıdır ki YPG/PKK gibi terör örgütleri, bu senaryodan kesinlikle sökülüp atılmalıdır. Türkiye, 40 yıldır terörle mücadele etmektedir. Bu doğrultuda on binlerce Mehmetçik şehit olmuş ve terörle mücadele için trilyonlarca dolar harcanmıştır. Bugün Türkiye'nin bu mücadelesi ya sonuç verecek, zaferle sonuçlanacak ya da ABD ve İsrail'in ittifakı ile hüsrana uğrayacaktır. Burada artık her şey veya tüm inisiyatif Türkiye Cumhuriyeti devletinin alacağı kararlar ve kahraman Türk Ordusu'nun yapacaklarına bağlıdır.

Yolları açık olsun, ayaklarına taş değmesin...

[1]. Süheyla Demir, "İsrail'in Suriye'ye Saldırısının Perde Arkası Ortaya Çıktı! Netanyahu'nun Hayali Suya Düştü", Youtube, <https://www.youtube.com/watch?v=eVYrrShAGcs>, (Erişim Tarihi: 13.11.2024).

[2]. "İsrail, 2024'te Suriye'deki İran destekli gruplara en az 43 hava saldırısı düzenledi", Anadolu Haber Ajansı, https://www.aa.com.tr/tr/dunya/israil-2024te-suriyedeki-iran-destekli-gruplara-en-az-43-hava-saldirisiduzenledi/33272_09, (Erişim Tarihi: 12.11.2024).

[3]. Davut Koridoru Haritası; Haber Global, "İsrail'in Suriye'ye Saldırısının Perde Arkası Ortaya Çıktı! Netanyahu'nun Hayali Suya Düştü" başlıklı videosundan alınmıştır. Bunun için bakınız; <https://www.youtube.com/watch?v=eVYrrShAGcs>, (Erişim Tarihi: 10.11.2024).

[4]. "İsrail'den Kürtlere ittifak çağırısı: "Onlar bizim doğal müttefikimiz", Medyascope, <https://medyascope.tv/2024/11/11/israilden-kurtlere-ittifak-cagrisi-onlar-bizim-dogal-muttefikimiz/>, (Erişim Tarihi: 11.11.2024)

ANKASAM ANALİZ

Hindistan Dış Politikasının Evrimi

Jameela RIZWAN

Nehru Dönemi (1947-1964): Temel Fikirler

Hindistan'ın ilk başbakanı ve dış politikasının gelişiminde önemli bir figür olan Jawaharlal Nehru, aşağıdaki fikirlere güçlü vurgular yapmıştır:

- **Bağılantısızlar Hareketi:** Nehru, stratejik özerkliğini korumak amacıyla Hindistan'ı Soğuk Savaş ittifaklarından uzaklaştırarak bağılantısızlığa yönlendirmiştir. Hindistan 1961 yılında bağımsızlığını yeni kazanan ülkelerin çıkarlarını desteklemek üzere Bağılantısızlar Hareketi'ne kurucu üye olarak katılmıştır.
- **Panchsheel Anlaşması:** 1954 yılında Çin ve Amerika Birleşik Devletleri (ABD), saldırmazlık ve birbirine saygıyı vurgulayan Barış İçinde Bir Arada Yaşamın Beş İlkesi'ni imzalamıştır. Ancak 1962 Çin-Hindistan Savaşı bu fikri büyük ölçüde test etmiş ve Hindistan'ın diplomatik ve savunma politikalarındaki kusurları ortaya çıkarmıştır.
- **Asya ve Küresel Güney'e Vurgu:** Nehru, sömürgecilik mirasıyla mücadele etmek ve dekolonizasyonu ilerletmek için Asya ve Afrika ülkeleriyle dayanışmaya büyük öncelik vermiştir.
- **Askeri İttifaklara Muhalefet:** Barış ve uluslararası nükleer silahsızlanma politikasını vurgulayan Hindistan, Merkezi Antlaşma Teşkilatı (CENTO) ve Güneydoğu Asya Antlaşması Teşkilatı (SEATO) gibi ittifakları reddetmiştir.
- **Sınırlamalar ve Başarılar:** Nehru'nun idealizmi Hindistan'ın ahlaki itibarını artırmış, ancak 1962 çatışmasının da gösterdiği gibi ülkeyi özellikle savunma açısından hazırlıksız hale getirmiştir.

Nehru Sonrası Dönem (1964-1991)

Nehru'nun vefatından sonra yerine gelen liderler, bölgesel ve dünya çapındaki gelişmelere yanıt olarak dış politikada değişikliklere gitmiştir:

- **1965-1977, 1980-1984: İndira Gandhi – Realpolitik Yaklaşım:** Bölgesel hakimiyet ve ulusal güvenlik motivasyonlarına sahip olan İndira Gandhi daha akılcı kararlar almaya başlamıştır.
- **1971 Bangladeş Kurtuluş Savaşı:** Hindistan, Bangladeş'in kurulmasıyla neticelenen Pakistan'la çatışmasında Mukti Bahini'yi güçlü bir şekilde desteklemiştir. Hindistan'ın stratejik duruşu Hint-Sovyet Dostluk ve İşbirliği Antlaşması (1971) ile güçlendirilmiştir.
- **Nükleer Politikası:** 1974 yılında Hindistan Nükleer Silahların Yayılmasını Önleme Anlaşması'nı (NPT) reddetmiş ve Pokhran-I Nükleer denemesiyle nükleer caydırıcılık konusundaki kararlılığını ortaya koymuştur.

- **1977-1980 Janata Hükümeti:** Janata rejimi Hindistan'ın uzun süredir devam eden Sovyet üyeliğinden ayrılıp ABD ile daha iyi ilişkilere yönelmiş olsa da ömrü anlamlı değişiklikler için çok kısa olmuştur.
- **Rajiv Gandhi (1984-1989) ve Ekonomik Diplomasisi:** Bu diplomasi ticaret ve teknolojiye odaklanmış, gelişmekte olan uluslararası ekonomilerle bağlantılar kurmuştur.
- **Barışı Koruma Çabaları:** 1987 yılında Hindistan Barışı Koruma Gücü (IPKF) Sri Lanka'ya gönderilmiş, ancak başarılı olamaması tartışmalara yol açmıştır.

Soğuk Savaş Sonrası Dönem (1991-2000)

Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte Hindistan'ın dış politikası stratejik pragmatizme doğru kaymaya başlamıştır.

- **Ekonomik liberalleşme:** Başbakan P.V. Narasimha Rao ve Maliye Bakanı Manmohan Singh yönetimindeki Hindistan, 1991 yılında dış politika üzerinde etkisi olan ekonomik liberalleşmeyi benimsemiştir. Zengin ülkeler ve ASEAN gibi bölgesel bloklarla ekonomik ilişkilerin geliştirilmesine öncelik verilmiştir.
- **Stratejik Özerklik:** Rao, Hindistan'ın "Doğu'ya Bakış Politikası"nı başlatarak Çin'in etkisini dengelemek amacıyla Güneydoğu Asya ülkeleriyle ilişkilerini güçlendirmiştir. Hindistan-ABD ilişkilerindeki iyileşme, savunma ve teknolojik işbirliği ile karakterize olmuştur.
- **Nükleer Atılabilirlik:** Hindistan'ın stratejik bağımsızlığı Atal Bihari Vajpayee hükümetinin 1998 Pokhran-II nükleer denemeleriyle öne çıkmıştır. Hindistan, uluslararası yaptırımlara rağmen inandırıcı bir asgari caydırıcılık duruşu sergilemeye devam etmiştir.
- **Kargil Savaşı (1999):** Kargil Savaşı, Pakistan'ın yarattığı zorlukların ve güçlü savunma planlarının gerekliliğinin önemini vurgulamıştır.

Küresel Entegrasyon ve 21. Yüzyılda Çoklu Uyum (2000-Günümüz)

- **Manmohan Singh Dönemi (2004-2014):** Singh yönetimi özellikle ABD, Avrupa Birliği ve ASEAN ile yatırım ve ticarete öncelik vermiştir. 2008 yılında imzalanan Hindistan-ABD Sivil Nükleer Anlaşması ile Hindistan'ın enerji güvenliği ve ABD'yle stratejik bağlantısı pekiştirilmiştir. Hindistan, BRICS'in yanı sıra IBSA[1], da dahil olmak üzere Güney-Güney işbirliğini teşvik eden çok taraflı örgütlerde önemli bir oyuncu olmuştur.
- **Narendra Modi Dönemi (2014-günümüz) – Önce Komşuluk Politikası:** Modi, özellikle Çin ve Pakistan ile rekabet ve işbirliği arasında bir denge kurarak Güney Asya komşularıyla ilişkilere yüksek öncelik vermiştir. ASEAN ülkeleriyle güvenlik ve bağlanabilirliği geliştirerek "Doğu'ya Bakış" çabasını güçlendirmiştir.
- **Stratejik Ortaklıklar:** ABD, Rusya, Japonya ve Avrupa ülkeleri gibi kilit güçlerle bağlar geliştirilmiştir. Çin'in Hint-Pasifik'teki egemenliğine karşı çıkmak amacıyla QUAD (Avustralya, Japonya, Amerika Birleşik Devletleri ve Hindistan) önemli bir ittifak haline gelmiştir.
- **Sınır ve Güvenlik Sorunları:** Özellikle Galwan Vadisi çatışması (2020) ve Doklam Çıkmazı (2017) sırasında Çin'le yaşanan gerilimler kontrol altına alınmıştır. Cemma ve Keşmir'de (2019) 370. Maddenin iptali dünya çapında tartışmalara yol açmış ve Pakistan'la gerilimi artırmıştır. Hindistan'ın kültürel diplomasisinin teşvik edilmesi ve ikili bağları güçlendirmek için Hint diasporasının kullanılması Yumuşak Güç ve Diaspora örnekleri olarak verilebilir.

Hindistan Dış Politikasındaki Temel Eğilimler

- **Bağılantısızlıktan Çoklu Bağlantıya:** Soğuk Savaş döneminde bağılantısızlık gerekli olsa da Hindistan, Soğuk Savaş sonrası dönemde çoklu bağlantı politikasını benimsemiş ve çıkarlarını korumak için çeşitli devletlerle etkileşime girmiştir.
- **Ekonomik ve Stratejik Önceliklendirme:** Uluslararası Güneş İttifakı ve Dijital Hindistan diplomasisi gibi girişimler, ekonomik büyüme ve güvenlik kaygılarının artık Hindistan'ın dış politikasına nasıl hakim olduğunu göstermektedir.
- **Bölgesel ve Küresel Arenada Girişkenlik:** Hindistan, dünyaya liderlik etme hedefine uygun olarak terörizm, iklim değişikliği ve deniz güvenliği gibi konularda sesini yükseltmiştir.
- **İlişkileri Dengelemek:** Hindistan, ABD ve Rusya ya da İran ve Suudi Arabistan gibi diğer ülkelerle olan ilişkilerini dengeleyerek stratejik özerkliğini korumaktadır.

Sonuç

Nehru'nun idealizminden bugüne Hindistan dış politikası, günümüzün acil küresel sorunlarını ele alan pratik ve çok yönlü bir stratejiye dönüşmüştür. Bu politika tarihi değerlere dayanmakla birlikte bugün Hindistan'ın stratejik güvenlik, ekonomik ilerleme ve kültürel etki arasında bir denge kurarak dünya sahnesinde daha büyük bir etkiye sahip olma arzusunu temsil etmektedir.

[1]. Hindistan-Brezilya-Güney Afrika Cumhuriyeti Diyalog Forumu (IBSA).

ANKASAM ANALİZ

Çin-Kamboçya İlişkilerinde Jeopolitik Denge Arayışları

Simay GÜZEL

Çin-Kamboçya ilişkileri, son yıllarda ekonomik işbirliği, askeri bağlar ve jeopolitik uyumla şekillenmiş ve Asya-Pasifik'teki dengelerin yeniden tanımlanmasında önemli bir rol oynamıştır. 4 Aralık 2024 tarihinde Çin Devlet Başkanı Şi Cinping, Kamboçya Halk Partisi (CPP) Başkanı ve Senato Başkanı Hu Sen ile Pekin'de bir araya gelmiş ve iki ülke arasındaki sağlam dostluğun pekiştirilmesi için karşılıklı destek çağrısında bulunmuştur.[1] Kuşak ve Yol Girişimi'nin stratejik bir parçası ve Güneydoğu Asya'da bir müttefik olarak Kamboçya, Çin için büyük önem arz etmektedir. Aynı zamanda Amerika Birleşik Devletleri'yle (ABD) ilişkilerinde de hassas bir denge politikası izleyen Kamboçya, iki büyük güç arasında jeopolitik bir merkez haline gelmiştir.

Çin-Kamboçya ilişkilerinin en sağlam noktası olarak askeri işbirliğinden ve Güney Çin Denizi'ndeki stratejik ortaklıktan bahsetmek isabetli olacaktır. Kamboçya, Çin'in Asya-Pasifik stratejilerinde kilit bir askeri ortak olarak ön plana çıkmaktadır. Ream Deniz Üssü'nün modernizasyonu ve Çin'in Kamboçya'ya savaş gemisi hibesi, bu askeri işbirliğinin önemli göstergelerindedir.[2] Çin'in bu üssü askeri operasyonlar için kullanacağına dair iddialar bölgesel ve küresel gerilimleri artırmış olsa da Kamboçya, bu konuya ilişkin iddiaları reddetmiştir. Öte yandan ABD, Kamboçya'ya askeri eğitim programlarını yeniden başlatmayı ve ekonomik işbirliğini artırmayı planlamaktadır.[3]

Çin-Kamboçya askeri işbirliği, yalnızca bölgesel güvenlik açısından değil, aynı zamanda Güney Çin Denizi üzerindeki egemenlik mücadelesi bağlamında da stratejik bir öneme sahiptir. Kamboçya'nın bu zamana kadar Güney Çin Denizi konusunda genelde Çin'i destekleyen bir tutum sergilediği söylenebilir, ancak bu tutum açıkça ifade edilmekten ziyade dolaylı bir destek şeklindedir. Özellikle Hun Sen döneminde Kamboçya, ASEAN içinde Güney Çin Denizi'nde Çin'e destek veren bir politika benimsemiştir. Hun Sen'den sonra başbakanlık görevini devralan oğlu Hun Manet de mevcut başbakanlık döneminde Kamboçya'nın bu yaklaşımını tamamen değiştirmemiştir. Buna ek olarak Hun Manet, dış politikada ASEAN'ı öncelikli hale getirerek bölgesel işbirliğini artırma niyetini dile getirmiştir.[4] Bu durum, Kamboçya'nın Güney Çin Denizi gibi hassas konularda daha dikkatli ve dengeli bir politika izleme potansiyeline işaret etmektedir. ASEAN'ın ekonomik entegrasyonunu ve Bölgesel Kapsamlı Ekonomik Ortaklık (RCEP) gibi anlaşmaların önemini vurgulaması, Kamboçya'nın bu doğrultuda yalnızca Çin'e bağımlı kalmak istemediğini gösterebilir. Kamboçya hâlâ genel olarak Çin yanlısı bir çizgide yer almakla birlikte Hun Manet'in liderliği altında bu politikanın daha fazla denge içermesi ve ASEAN bağlamında yeniden şekillenmesi mümkün görünmektedir.

Kamboçya, Çin'le yakın ekonomik ve askeri işbirliğini sürdürürken diğer taraftan ABD ile ticari ve diplomatik ilişkilerini korumak için de dikkatli bir denge politikası izlemektedir. Özellikle 2023'te Başbakan Hun Manet'in göreve gelmesi, bu dengeyi yeniden tanımlamak için bir fırsat olarak değerlendirilmiştir ve ABD, Kamboçya'yla ilişkilerini yeniden canlandırmaya çalışmıştır.[5] Burada dikkat edilmesi gereken bir diğer nokta da Hun Manet'in ABD Kara Harp Okulu mezunu olmasıdır. Bu, Washington için diplomatik avantaj olarak görülmektedir.[6] ABD, demokrasi ve insan hakları odaklı politikalarıyla Kamboçya'yı eleştirmeye devam etse de bu ülkenin bölgesel stratejik önemini göz ardı etmediği görülmektedir. Öte yandan ABD, Kamboçya'daki Ream Deniz Üssü'nün modernizasyonu konusunda da endişelerini dile getirmiştir. Kamboçya'nın bu iddiaları reddetmiş olmasına rağmen ABD, Çin'in bu üssü Güneydoğu Asya'da askeri nüfuzunu artırması için stratejik bir nokta olarak kullanabileceğini düşünmektedir.

Tüm bunlara rağmen ABD'nin demokrasi odaklı söylemleri ve yaptırımlarının Kamboçya'da nispeten sınırlı bir etki yarattığını söylemek mümkündür. Bu durum, Çin'in ekonomik ve diplomatik desteğiyle Kamboçya'nın kendi yönetim modelini sürdürebilmesine olanak tanımaktadır. Kamboçya her iki güçle olan ilişkilerini dikkatli bir şekilde yöneterek bağımsızlığını koruma ve ekonomik kalkınmasını sürdürme stratejisini benimsemektedir. Kamboçya'nın bu denge politikası, Güneydoğu Asya'nın stratejik dengesinin bir parçası olarak önemini korumaktadır. Çin yatırımları ve ABD'nin diplomatik çabaları, ülkenin gelecekteki pozisyonunu şekillendirecek önemli unsurlar olarak görülmektedir.

Çin, Kamboçya'nın en büyük ticaret ve yatırım ortağıdır. ABD'nin desteklerine karşın Çin'in hem askeri yardımları hem de altyapı projelerine yaptığı büyük yatırımlar, Kamboçya'nın kalkınmasında önemli bir rol oynamaktadır. Kamboçya, Asya-Pasifik stratejilerinde ve Kuşak ve Yol Girişimi'nde de Çin için vazgeçilmez bir ortak olarak öne çıkmaktadır. Ancak bu ilişkinin sürdürülebilirliği, Kamboçya'nın denge politikasını başarıyla uygulamasına ve ekonomik şeffaflığı artırmasına bağlıdır.

Günümüzde Hun Manet liderliğindeki Kamboçya, babası Hun Sen'in başbakanlık döneminde temellerini attığı güçlü Çin ilişkilerini sürdürmektedir. Çin'in sağladığı mali ve askeri destek, bu ilişkinin temelini oluştururken Manet, "Tek Çin" politikasına bağlılıklarını ve Kuşak ve Yol Girişimi gibi projelerde yer alacaklarını yaptığı açıklamalarda teyit etmiştir. Ancak bu doğrultuda Kamboçya'nın dış politikada daha dengeli bir yaklaşım izleme eğiliminde olduğuna dair işaretler bulunmaktadır. Manet, Kamboçya'nın tek bir güce bağımlılığını azaltmak adına ittifaklarını çeşitlendirmesi gerektiğini ifade etmiş ve ABD ile Batılı ülkelerle ilişkileri güçlendirme isteğini vurgulamıştır. Batılı diplomatlarla yapılan son görüşmeler, özellikle ekonomik kalkınma ve yönetim alanlarında bağların kuvvetlendirilmek istendiğini göstermektedir. Ayrıca Manet'in ASEAN önceliği, ekonomik entegrasyon ve RCEP gibi çok taraflı anlaşmaların önemini ortaya koymaktadır.

Sonuç olarak Kamboçya-Çin ilişkileri güçlü kalsa da Hun Manet'in daha dengeli bir dış politika izlemeyi hedeflediğini söylemek mümkündür. ABD ile Çin arasında denge kurmaya çalışan Kamboçya, bu iki güçle ilişkilerinde uzun vadeli riskleri ve fırsatları dikkatlice değerlendirmek zorundadır. Bu bağlamda Çin-Kamboçya ilişkileri, bölgesel stratejik dengelerin yeniden tanımlanmasında kritik bir rol oynamaya devam edecektir.

[1] The National People's Congress of the People's Republic of China, "Xi holds talks with Cambodia's senate president Hun Sen", Headlines, http://en.npc.gov.cn.cdurl.cn/2024-12/04/c_1050333.htm, (Erişim Tarihi: 10.12.2024).

[2] Walker, T., "China builds strategic South China Sea foothold in Cambodia", Dw.com, <https://www.dw.com/en/china-builds-strategic-south-china-sea-foothold-in-cambodia/a-69205691>, (Erişim Tarihi: 10.12.2024).

[3] Sun, N., & Meyn, C., "Embracing China, new Cambodian PM approached by US.", Voice of America, <https://www.voanews.com/a/embracing-china-new-cambodian-pm-approached-by-us-/7554083.html>, (Erişim Tarihi: 10.12.2024).

[4] Rim, S., "Cambodia's foreign policy under new prime minister Hun Manet", ThinkChina, <https://www.thinkchina.sg/politics/cambodias-foreign-policy-under-new-prime-minister-hun-manet>, (Erişim Tarihi: 10.12.2024).

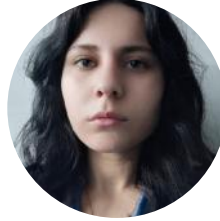
[5] Aynı yer.

[6] Rim, S., "Opinion: Why the US is suddenly going soft on Cambodia", South China Morning Post. <https://www.scmp.com/opinion/asia-opinion/article/3269812/why-us-suddenly-going-soft-cambodia>, (Erişim Tarihi: 10.12.2024).

ANKASAM ANALİZ

Endonezya'da Palm Yağı Endüstrisi ve Küresel İklim Etkileri

İtir BOZDAĞ

Birçok işlenmiş gıda ve kozmetikte yaygın olarak kullanılan palm yağı, düşük maliyeti nedeniyle tercih edilen bir üründür. Çevresel etkileri ve sağlık üzerindeki potansiyel zararları sık sık tartışılrsa da birçok ürünün içeriğinde yer almaya devam etmektedir. Bu ürünün üretimi büyük ölçüde Güney Asya ülkelerinde gerçekleşmekte ve bu ülkelerin ekonomilerinde önemli bir rol oynamaktadır. Bu ülkelerden biri olan Endonezya, palm yağı endüstrisinde öne çıkan lider bir konuma sahiptir.

Endonezya, dünyanın en büyük palm yağı ihracatçısıdır. 2023 yılında 47 milyon ton palm yağı üreterek küresel ihracatın %54'ünü karşılamıştır. Uluslararası alanda palm yağına olan talebin artması, bu endüstrinin büyümesini hızlandırmıştır. Bu büyüme aynı zamanda Endonezya'da ormansızlaşmayı tetikleyen başlıca faktörlerden biri haline gelmiştir. Son 20 yılda, palm yağı üretimi nedeniyle yaklaşık 3 milyon hektar ormanlık alan kaybedilmiştir.[1]

Endonezya, ormansızlaşmayı önleme çabalarından bazı olumlu sonuçlar elde etmiştir ve son yıllarda bu oranın azaldığı gözlemlenmiştir. Buna rağmen palm yağı üretimi için ayrılan 2,4 milyon hektarlık ormanlık alan hem koruma için bir fırsat hem de genişleme ile çevre için bir tehdit oluşturmaktadır.[2]

Palm yağı üretiminin artışı, Endonezya ve diğer ihracatçı ülkelerde çevresel riskleri beraberinde getirmektedir. Palm yağı için dönüştürülen ormanlık alanların eski haline getirilmemesi, hâlihazırda kötüleşmekte olan çevre ve iklim sorunlarını daha da şiddetlendirmektedir. Kozmetik ve gıda sektöründe yaygın kullanımı, palm yağı talebinin gelecekte daha fazla artacağını göstermektedir. Ancak sürdürülebilirlik açısından çeşitli sorunlar da devam etmektedir.

2022 itibarıyla Endonezya'nın en büyük palm yağı ihracat pazarları Çin (%14), Hindistan (%12) ve Avrupa Birliği (AB) (%10) olmuştur. Bunun yanı sıra yerel pazarda palm yağına olan talebin artış gösterdiği görülmüştür. 2018 yılında %32 olan yerel kullanım oranı, 2022 yılında %44'e yükselmiştir. Yerel tüketimin yarısı biyoyakıt ve ole kimya sektöründe, geri kalanı ise gıda ürünlerinde kullanılmıştır.[3]

Ormansızlaşmayı önlemek ve palm yağı üretiminin sürdürülebilirliğini sağlamak için hem üretim yöntemlerinin iyileştirilmesi hem de palm yağına olan bağımlılığın azaltılması gerekmektedir. Yerel talebin artması, dış pazarlardaki düşüşü dengeleyebilir ve üretim miktarlarının korunmasını sağlayabilir. Alternatif ürünlerin desteklenmesi, örneğin bu ürünlere yönelik vergi teşviklerinin sunulması, palm yağına olan yerel talebi azaltabilir.

Endonezya, Çin ve Hindistan, palm yağı ihracatında önemli pazarlar olmalarının yanı sıra yüksek ormansızlaşma oranlarına neden olan tedarik zincirlerini de kullanmaktadır. Bu durum, bu üç ülkenin ithalatının, Endonezya'nın toplam ormansızlaşma etkisinin %75'ini oluşturduğunu ortaya koymaktadır. Öte yandan ABD, AB ve Birleşik Krallık gibi pazarlar sıfır ormansızlaşma taahhüdüne sahip şirketlerden tedarik sağlamalarına rağmen, bu ülkeler 2022 yılında Endonezya'nın toplam üretiminin yalnızca %9'unu kapsamıştır.[4]

Sıfır ormansızlaşma taahhüdüne sahip şirketlerin pazar payının artırılması, ormansızlaşma oranlarının azaltılması yönünde önemli bir adım olarak değerlendirilebilir. Ancak bu tür şirketlerin maliyetlerinin daha yüksek olması, büyük pazarların farklı tedarikçilere yönelmesine neden olmaktadır. Bu durum, ileride daha büyük çevresel sorunların ortaya çıkmasına yol açabilir.

Palm yağı üretimi, büyük miktarda sera gazı salınımıyla ilişkilendirilmektedir. 2015-2022 yılları arasında yıllık ortalama 220 milyon ton karbondioksit salınımı gerçekleşmiş ve bu durum Endonezya'nın en büyük beşinci emisyon kaynağı olmuştur. Palm yağı tarlalarının yalnızca %14'ü karbon açısından zengin turbalıklarda yer almasına rağmen bu alanlarda meydana gelen toprak çöküşü ve yangınlar, salınımın %92'sinden sorumlu olmuştur.[5]

Endonezya'nın sera gazı salınımını azaltmaya yönelik adımları, diğer Asya ülkelerine örnek oluşturabilir. Bu tür politikalar sadece çevresel faydalar sağlamakla kalmaz, aynı zamanda uzun vadeli ekonomik avantajlar da sunabilir. Ayrıca, uluslararası pazarda artan sürdürülebilir ürün talebi, Endonezya'nın bu yöndeki çabalarını destekleyebilir.

Palm yağı plantasyonlarının yerli ormanlardaki biyoçeşitliliği desteklememesi, bazı türlerin bu alanlarda hayatta kalmasına rağmen istilacı türlerin baskın hale gelmesine yol açmaktadır. Tropikal ormanlara özgü hayvan ve bitki türleri, palm plantasyonlarının genişlemesi sırasında zarar görmektedir. Ormanların yakılarak alan açılması, kereste üretimi için arazilerin temizlenmesi ve sürekli insan müdahalesi, biyoçeşitliliği tehdit eden temel faktörlerdir.[6]

Palm yağının çevre ve biyoçeşitlilik üzerindeki uzun vadeli etkileri göz ardı edilmemelidir. Endonezya dışında Malezya ve Tayland gibi ülkelerde de palm yağı, önemli bir ihracat ürünüdür. Ancak sürdürülebilir politikalar benimsenmediği takdirde, bu ülkelerde birçok bitki ve hayvan türü yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalabilir.

AB, palm yağının çevresel etkilerini dikkate alarak Ormansızlaşma Yönetmeliği (EUDR) ile yeni adımlar atmaya hedeflemektedir. Yönetmelik, ormanların tahrip edilmesiyle elde edilen ürünlerin AB'ye ithalatını yasaklamaktadır. Bu kapsamda AB'de satılan ve uluslararası ticarete bağlı tropikal ormansızlaşmanın %16'sından sorumlu olan sığır eti, soya ve palm yağı gibi ürünlerin tedarik zincirlerinden ormansızlaşmanın tamamen kaldırılması amaçlanmaktadır.[7]

Yönetmeliğe uyumu sağlamak için alıcıların, palm yağı gibi ürünlerin meyvenin yetiştirildiği çiftliklere kadar izlenmesini ve kesin coğrafi koordinatların sağlanmasını temin etmeleri gerekmektedir. Ancak Endonezya ve Malezya gibi üretici ülkeler, küçük çiftçilerin bu standartları karşılamasının zor olacağını ve bunun küresel tedarik zincirinden dışlanmalarına yol açabileceğini ifade etmektedir.[8]

AB yönetmeliği uzun vadede Endonezya gibi palm yağı üreticilerini sıfır-ormansızlaşma politikalarıyla üretim yapmaya zorlayabilecek bir potansiyele sahiptir. Dahası palm yağının alternatif ürünlerle değiştirilmesi konusunda da katkı sağlayabilir. Ancak bu ülkelerde palm yağının önemli bir bölümü küçük üreticiler tarafından yapılmaktadır. AB standartlarının maliyet ve diğer sebepler nedeniyle karşılanamaması, palm yağı üretiminin bu standartları karşılayabilecek ekonomik güce sahip firmalar tarafından tekelleşmesi ihtimalini beraberinde getirmektedir. Bu durum uzun vadede küçük üreticilerin ve ülke ekonomilerinin zarar görmesi anlamına gelmektedir.

[1] Benedict, J., & Heilmayr, R. (2024). Indonesian palm oil exports and deforestation. Trase. <https://doi.org/10.48650/OZP9-GH11>, (Erişim Tarihi: 12.12.2024).

[2] Aynı yer.

[3] Aynı yer.

[4] Aynı yer.

[5] Aynı yer.

[6] Ecological impacts of palm oil expansion in Indonesia – International Council on Clean Transportation. (2021, November 24). International Council on Clean Transportation. <https://theicct.org/publication/ecological-impacts-of-palm-oil-expansion-in-indonesia/>, (Erişim Tarihi: 12.12.2024).

[7] Indriyatno, H. (2023, September 1). Palm oil giants Indonesia, Malaysia start talks with EU over deforestation rule. Mongabay Environmental News. <https://news.mongabay.com/2023/09/palm-oil-giants-indonesia-malaysia-start-talks-with-eu-over-deforestation-rule/>, (Erişim Tarihi: 12.12.2024).

[8] Aynı yer.

ANKASAM ANALİZ

Çin-ABD Rekabeti Bağlamında Polinezya

Simay GÜZEL

Pasifik Adaları, kıyıdaş ülkelerin çakışan Münhasır Ekonomik Bölgeleri (MEB), deniz ve hava trafiğindeki merkezi konumu ve bölgedeki Amerika Birleşik Devletleri (ABD)-Çin rekabeti nedeniyle ekonomik ve stratejik olarak öne çıkmaktadır.[1] Polinezya, Pasifik'teki üç büyük adalar grubundan birini temsil etmektedir. Çin, Polinezya'da bulunan diğer ülkelerle olduğu gibi Samoa, Tonga ve Tuvalu ile de ilişkilerini giderek derinleştirmektedir. Bu durum, özellikle Çin-ABD rekabeti bağlamında dikkat çekici bir stratejik hamle olarak öne çıkmaktadır. Bu bölgede yapılan işbirlikleri ve mevcut örgütlerin yanı sıra Türkiye'nin de Diyalog Ortağı olduğu Pasifik Adaları Forumu, bölgesel liderlik ve diplomasi açısından büyük önem taşıırken, bu forumun etrafındaki rekabetin arttığı görülmektedir. Bu üç ülkenin Çin'le ilişkileri, bölgedeki ABD etkisini dengelemek isteyen Pekin için kritik bir öneme sahiptir.

ABD ve diğer bazı ülkelerin bu coğrafyada sömürgeci kimlikleriyle faaliyet göstermiş olmaları, bu coğrafyanın yeterince gelişmemesine sebep olmuştur. Nükleer ve çeşitli silah denemeleri yüzünden halen sağlık sorunları yaşayan halklar, diğer yandan da iklim krizinin sonuçlarıyla boğuşmaktadır. Çin'in Pasifik'te diplomatik misyonlarını artırması ve ekonomik yardım programlarını genişletmesi, ABD'nin bölgedeki nüfuzunu zayıflatma hedefi taşımaktadır. ABD ise Pasifik Adaları'ndaki etkisini artırmak için iklim değişikliği yardımları ve güvenlik işbirliklerini devreye sokmaktadır. Samoa, Tonga ve Tuvalu, bu iki büyük güç arasında denge politikaları uygulamaya çalışmaktadır.

ABD'nin zamanında Çin'in bölgedeki etkisini hafife alması ve Çin'in bu bölgede nüfuzunu artırmasıyla 2010 yılından itibaren ABD'nin bu bağlamda bölgeye ağırlık vermesi söz konusu olmuştur. 2018 yılına gelindiğinde Çin'in bu bölgede en fazla ekonomik yatırım yaparak nüfuz alanını artırdığı ülkeler Cook Adaları, Samoa ve Tonga olmuştur.[2] Polinezya'nın daha çok batı kısmında yer alan Samoa, Tonga ve Tuvalu, Pasifik'te küçük ada ülkeleri olmalarına rağmen Çin-ABD rekabetinin önemli sahnelerinden biri haline gelmiştir. Son dönemde yaşanan gelişmeler de bu bağlamda dikkat çekicidir.

Samoa, Çin'le uzun süredir dostane ilişkiler yürütmektedir. 26 Kasım 2024 tarihinde Çin Devlet Başkanı Şi Cinping ve Samoa Başbakanı Fiamema Matafa bir araya gelmiş, dostluk ilişkilerini çeşitli açıklamalarla vurgulamıştır.[3] Çin, Samoa'ya altyapı projeleri ve sağlık hizmetleri dahil olmak üzere büyük çaplı yardımlar sağlamaktadır. Çin'in sunduğu bu yardımlar, Samoa'nın ekonomik kalkınmasını desteklerken, aynı zamanda ülkenin Pekin'e olan bağımlılığını artırmaktadır.

ABD ve Avustralya gibi ülkeler, Çin'in ekonomik yardımları stratejik bir nüfuz aracı olarak kullanmasından endişe duymaktadır. Samoa, özellikle ABD'nin Güney Pasifik'teki etkinliğini dengelemeye çalışan Çin için önemli bir diplomatik ortak haline gelmiştir.[4] Çin, Samoa ile ekonomik kalkınma projelerini güçlendirirken ABD'nin bölgedeki etkisini sınırlamak için diplomatik ilişkilerini artırmaya devam etmektedir. Samoa, Çin'den finansal destek alırken, ABD'nin güvenlik odaklı işbirliklerine açık olduğunu göstermektedir. Aynı zamanda bölgedeki ABD müttefikleriyle koordineli bir strateji yürüterek denge politikası izlediği söylenebilir.

Tonga'nın Çin'le ilişkileri, büyük ölçüde ekonomik destek ve altyapı yatırımlarıyla şekillenmiştir.[5] Çin ise söz konusu ülkeyle diplomatik bağlarını güçlendirmek için hibeler ve kamu projeleri sunmaktadır. Öte yandan ABD ve müttefikleri, Tongalı liderlerle siyasi bağı güçlendirmek için yeni stratejiler geliştirmeye çalışmaktadır. ABD, Tonga'ya iklim değişikliği yardımları ve askeri işbirliği teklifleri sunmaktadır. Tonga ayrıca Avustralya ve Yeni Zelanda ile ortak çalışarak Çin'in ekonomik etkisini bir nebze de olsa dengelemeye çalışmaktadır. Fakat tüm bunlar, ABD'yi Çin'in yatırımlarına karşı ekonomik açıdan dezavantajlı hale getirmekten alıkoyamamaktadır.

Son olarak Tuvalu'nun Çin-Tayvan mücadelesi açısından önemli bir aktör olduğu aşikardır. Tuvalu, halen Tayvan'ı resmi olarak tanıyan az sayıdaki ülkeden biridir. Tuvalu'nun Tayvan ile uzun süredir devam eden dostane ilişkisi Çin'in Tuvalu'yu ekonomik ve diplomatik yollarla kendi tarafına çekmesini zorlaştıran bir faktör olmuştur. Öte yandan Tuvalu'nun iklim değişikliğiyle mücadelede uluslararası desteğe ihtiyaç duyması, Çin'e karşı daha dikkatli bir politika izlemesine neden olmuştur. ABD'nin ise Tuvalu'yu Tayvan'ı destekleyen bir ülke olarak konumlandırarak bu durumu Çin'e karşı bir avantaj olarak kullanmaya çalıştığı gözlemlenmektedir.[6]

Son dönemde Samoa, Tonga ve Tuvalu'nun Çin-ABD rekabeti bağlamındaki stratejik önemi Pasifik'teki büyük güçlerin etkisiyle artmıştır. Bu ülkelerdeki gelişmeler, bölgenin jeopolitik çatışmanın merkezine yerleştiğini göstermektedir. Tonga'da düzenlenen 2024 Pasifik Adaları Forumu, Çin'in etkisini artırma çabalarını ve ABD'nin buna karşı hamlelerini gözler önüne sermiştir. Çin'in, Tayvan'ın Pasifik Adaları Forumu'ndaki "Geliştirme Ortağı" statüsünü hedef alması Pekin'in bölgedeki diplomatik etkisini artırma stratejisini açıkça gösterirken, ABD ve müttefiklerinin Tayvan'ın katılımını savunması Çin'e karşı direnç sergileme niyetlerini göstermiştir.[7] Forumda yaşanan bu tür gerilimler, bölgenin ABD-Çin rekabetinde bir cephe hattı haline geldiğini teyit eder niteliktedir.

Çin'in forumdaki tutumu, Pasifik Adaları'nda Pekin yanlısı ülkelerin artabileceğini göstermektedir. Öte yandan ABD müttefikleri ve Tayvan'ı tanıyan Tuvalu gibi ülkeler, ABD'den gelen destekleri diplomatik pozisyonlarını sağlamlaştırmak için kullanmaktadır. Nitekim Tayvan, Pasifik Adaları'yla olan Geliştirme Ortaklığı Anlaşması'nı 2027'ye kadar uzatmıştır. Tarım, eğitim ve sağlık gibi alanlarda sağlanan destekler, Tayvan'ın bölgede kalıcı bir müttefik olarak görülmesini sağlamaktadır.[8] Ancak Çin'in diplomatik baskılarının, Pasifik'teki bu bağları sınamaya devam edeceğini söylemek mümkündür.

Diğer Pasifik bölgeleri gibi Polinezya da ABD ve Çin'in nüfuz mücadelesinin önemli bir arenası haline gelmiştir. Bu ülkelerin ekonomik kırılganlıkları, iklim değişikliği tehditleri ve jeopolitik konumları, bu rekabetin devam edeceğini göstermektedir. Bölgedeki bu dinamik, sadece bölgesel değil, aynı zamanda küresel bir güç mücadelesini de yansıtmaktadır. Bu küçük ülkeler, süper güçlerin stratejik çıkarlarını şekillendiren bir platform olarak dikkat çekmekte, bu da ekonomik ve diplomatik desteklerin bölgede nasıl karşılık bulacağını belirlemektedir. Bu gelişmeler, Samoa, Tonga ve Tuvalu'nun uluslararası sistemdeki önemini daha da artırmaktadır. Çin'in ekonomik yardımları ve altyapı yatırımlarıyla bölgedeki etkisini artırma çabaları, ABD tarafından yakından izlenmektedir. Samoa, Tonga ve Tuvalu gibi küçük ülkeler ise bu güç mücadelesinde kendi çıkarlarını maksimize etmeye çalışacaklardır.

[1] Pöllath, M., "Revisiting island decolonization: The pursuit of self-government in Pacific island polities under US hegemony", *Island Studies Journal*, <https://islandstudiesjournal.org/article/83921>, (Erişim Tarihi: 16.12.2024).

[2] Mermer, C. T., "Küresel Rekabet Penceresinden Pasifik Adaları", *TASAM*, (Erişim Tarihi: 16.12.2024).

[3] "Xi meets Samoan PM, says China prioritizes empowering Pacific Island countries to tackle climate change", *China Daily*, http://en.cppcc.gov.cn/2024-11/27/c_1048445.htm, (Erişim Tarihi: 16.12.2024).

[4] Peake, G., Pohle, C., & Scabell, A., "At Pacific Islands Forum, tensions flare over Taiwan, geopolitics and climate", *United States Institute of Peace*, <https://www.usip.org/publications/2024/09/pacific-islands-forum-tensions-flare-over-taiwan-geopolitics-and-climate>, (Erişim Tarihi: 16.12.2024).

[5] Peake, G., & Pohle, C., "Financially weak Pacific Island States are vulnerable to China", *United States Institute of Peace*, <https://www.usip.org/publications/2024/01/financially-weak-pacific-island-states-are-vulnerable-china>, (Erişim Tarihi: 16.12.2024).

[6] Aynı yer.

[7] Stone, J., "太平洋岛国论坛凸显美中竞争", *VOA*, <https://www.voachinese.com/a/us-china-rivalry-on-display-at-gathering-of-pacific-islands-leaders-20240905/7773168.html>, (Erişim Tarihi: 16.12.2024).

[8] Aynı yer.

ANKASAM ANALİZ

Afrika'da Fransız Askeri Varlığının Azalması ve Bölgesel Dinamikler

Göktuğ ÇALIŞKAN

Afrika'da son yıllarda Fransa'nın askeri varlığına yönelik ciddi değişimler yaşanmaktadır. Özellikle Çad ve Senegal'in Fransa'yla savunma işbirliği anlaşmalarını sona erdirmeye kararları, kıtada yeni bir siyasi atmosferin habercisi olmuştur. Bu adımlar, eski sömürgeci güçlere karşı bağımsızlık vurgusunun artması ve ulusal egemenlik politikalarının güçlenmesi açısından önemlidir. Afrika ülkeleri, dış müdahalelere karşı daha dirençli bir yapı inşa etmeye çalışırken, bu kararlar bölgedeki jeopolitik dengeleri de yeniden şekillendirme potansiyeline sahiptir. Çad Hükümeti, bağımsızlık günü etkinlikleri kapsamında aldığı bu kararla ulusal egemenlik vurgusunu pekiştirirken, Senegal Hükümeti de aynı doğrultuda hareket etmiştir. Her iki ülkenin Fransa'ya karşı geliştirdiği bu yeni tutum, yalnızca askeri bir strateji değil, aynı zamanda Afrika'nın küresel politikadaki yerini yeniden tanımlama çabası olarak değerlendirilebilir. Zira bölgedeki bu değişimler, Afrika halklarının ve liderlerinin eski sömürgeci yapılarla hesaplaşma arzusunun da açıkça ortaya koymaktadır.

Çad'ın 66. bağımsızlık yıl dönümünde Fransa ile olan askeri işbirliği anlaşmasını feshetmesi, kıta genelinde büyük yankı uyandırmıştır. Zira bu karar, Fransa'nın Sahel bölgesindeki etkinliğinin azalması noktasında kritik bir adım olarak ifade edilebilir. Fransa, yürüttüğü Serval ve ardından da Barkhane Operasyonları kapsamında uzun süre terörle mücadele bahanesiyle bu bölgede önemli bir askeri varlık göstermiştir. Ancak bu operasyonlar, son yıllarda bölgedeki halkın yoğun bir tepkisiyle karşılaştırmıştır. Zira Fransa'nın operasyonları tam anlamıyla bir başarıya ulaşmamış, aksine bölgedeki ayrılıkçı ve terör unsurları etkisini daha da artırmıştır. Bu doğrultuda Çad, Fransa'nın askeri varlığını sona erdirirken, halkın artan Fransa karşıtı söylemlerine de kulak vermiştir. Benzer şekilde Senegal de bağımsızlık ve ulusal çıkarlar doğrultusunda Fransız üslerinin kapatılacağını duyurmuş, bu karar uluslararası arenada dikkatle takip edilmiştir. Senegal Cumhurbaşkanı Bassirou Diomaye Faye'in, Fransa'nın askeri varlığının sonlandırılmasının egemenlik açısından taşıdığı önemi vurgulaması, bölgesel liderlerin bu konuda kararlı olduğunu ortaya koymaktadır.

Fransa'nın Sahel bölgesindeki etkinliğinin azalması, yalnızca Çad ve Senegal ile sınırlı değildir. Mali, Burkina Faso ve Nijer gibi ülkelerden çekilmek zorunda kalması, Fransa'nın bölgedeki stratejik hedeflerine ağır bir darbe vurmuştur. Bu ülkelerde yaşanan askeri darbeler ve ardından gelen Fransız karşıtı söylemler, bölgedeki Fransa nüfuzunu önemli ölçüde zayıflatmıştır. Özellikle Nijer'deki askeri darbenin ardından Fransız birliklerinin geri çekilmesi, terörle mücadeledeki koordinasyonun sekteye uğradığına dair tartışmaları da beraberinde getirmiştir. Fransa'nın geri çekilmesi, bölgesel güvenlik mimarisinde önemli boşluklar yarattığı Fransız medyası ve kaynakları tarafından dillendirilirken, diğer uluslararası aktörlerin bu boşluğu doldurma çabalarını eleştirmek de ihmal edilmemiştir. Bu süreçte, Rusya'nın Wagner Grubu (şu anki adıyla African Corps) üzerinden artan etkisi ve Çin'in altyapı projelerine yönelik yatırımları, yeni bir rekabet ortamının artmasına neden olmuştur.

Öte yandan Çad ve Senegal'in söz konusu kararları, kıtanın güvenlik mimarisini yeniden şekillendirme potansiyeli de taşımaktadır. Afrika Birliği ve Batı Afrika Ekonomik Topluluğu (ECOWAS) gibi bölgesel örgütlerin bu süreçteki rolleri daha da önem kazanmıştır. Örneğin, ECOWAS'ın Nijer'deki darbe sonrası aldığı ekonomik yaptırım kararları, örgütün kendi içindeki güvenlik mekanizmalarını güçlendirme çabalarının bir göstergesidir. Ancak, bu kararların bölgesel güvenlik üzerindeki etkisi, yeterli koordinasyon sağlanmadığı durumlarda olumsuz sonuçlar doğurabilir. Sahel Devletleri Federasyonu da bunun en iyi örneğidir. Zira Mali, Burkina Faso ve Nijer'in oluşturduğu bu federasyon yaklaşık bir buçuk yılda önemli yollar kat etmiştir.

Fransa'nın geri çekilmesi, Afrika ülkelerinin ekonomik bağımsızlık ve kendi kaynaklarını daha verimli yönetme konusunda da bölge ülkelerine önemli bir fırsat sunmaktadır. Fransız üslerinin kapanmasıyla birlikte bu üslerin bulunduğu alanlarda yerel yönetimlerin kendi ekonomik projelerini hayata geçirme olanakları artmıştır. Örneğin Senegal Hükümeti, Fransız üslerinin kapatılmasının ardından oluşan ekonomik boşluğu yerel girişimcilere yönelik teşviklerle doldurmayı planlamaktadır. Bu kapsamda, altyapı projeleri ve turizm sektörüne yönelik yatırımların artırılması hedeflenmektedir.

Fransız şirketlerinin yatırımlarının azalması, Afrika ülkelerine ekonomik ilişkilerini çeşitlendirme ve küresel pazarlarda yeni ortaklıklar geliştirme fırsatı yaratmıştır. Çin, Türkiye ve Hindistan gibi ülkelerle yapılan ekonomik işbirlikleri, altyapı, enerji ve teknoloji alanlarında kıta genelinde bir hareketlilik sağlamıştır. Örneğin Çin'in Kenya'daki Mombasa-Nairobi Demiryolu Projesi, bölgesel ticareti canlandırmış ve binlerce kişiye istihdam sağlamıştır. Bu tür projeler, Afrika ülkelerinin kendi ekonomik kapasitelerini geliştirmelerine olanak tanımaktadır.

Fransa'nın çekilmesiyle, yerel ekonomilere olan dış bağımlılığın azalması ve yerel kaynakların (özellikle de yeraltı kaynaklarının) daha etkin kullanılması mümkün hale gelmiştir. Bu durum, Afrika'nın sadece ekonomik bağımsızlık çabalarını desteklemekle kalmayıp, aynı zamanda sürdürülebilir kalkınma hedeflerini gerçekleştirmesine de katkı sağlayabilir. Afrika'nın ekonomik ilişkilerinde daha dengeli ve çok yönlü bir yapının oluşması, kıtanın uluslararası sistemde daha güçlü bir aktör olmasını sağlayacak önemli bir adım olarak değerlendirilebilir.

Afrika'da yükselen Fransa karşıtı dalga, kıtadaki genç liderlerin ve dinamik politikaların etkisiyle daha belirgin bir hal aldığı çok net görülmektedir. Genç nüfus, Afrika'nın Fransa'ya olan bağımlılığını eleştiren Pan-Afrikanist bilinç geliştirmiş ve bu durum liderlerin politik kararlarını doğrudan etkilemiştir. 2022 yılı itibarıyla Afrika nüfusunun yüzde 60'ının 25 yaş altı olduğu göz önüne alındığında, bu demografik yapının gelecekte kıtanın politikalarını nasıl şekillendireceği oldukça açıktır. Genç liderlerin politik sahnede daha fazla yer bulması, ulusal bağımsızlık ve ekonomik reformların daha güçlü bir şekilde savunulmasını da sağlamaktadır. Bu noktada Senegal Cumhurbaşkanı Bassirou Diomaye Faye'in genç liderlik anlayışıyla bağımsızlık vurgusu yaparken bölgesel işbirliklerini de ön planda tutması örnek verilebilir.

Bu liderlik modeli, kıtanın gelecekteki yönelimlerini temsil eden yeni bir siyasi anlayışın habercisi olarak görülmektedir. Genç nüfusun artan siyasi bilinci, sadece ulusal düzeyde değil, aynı zamanda Afrika Birliği gibi kıtasal örgütlerin karar mekanizmalarında da etkili olabilecek bir potansiyel taşımaktadır. Eğitim, teknoloji ve dijitalleşme gibi alanlarda yapılan yatırımlar, bu neslin Afrika'nın bağımsızlık çabalarına olan katkısını daha da artırabilir. Bu yeni dalga, yalnızca Fransa gibi eski sömürgeci güçlere karşı değil, aynı zamanda Afrika'nın kendi geleceğini şekillendirme iradesine dair bir uyanışı da temsil etmektedir.

Fransız askeri varlığının sona ermesi, Afrika'nın güvenlik sorunlarına yerel çözümler geliştirme konusunda yeni bir dönemin kapısını aralamıştır. Fransa'nın çekilmesi, yerel orduların daha bağımsız hareket etmesi noktasında kıta ülkelerine de büyük bir fırsattır. Ayrıca Afrika ülkelerinin kendi güvenlik kapasitelerini artırmalarına olanak tanıyacaktır. Bu dönüşüm, kıtanın terörle mücadelede daha özgün ve bağımsız stratejiler geliştirmesine teşvik edebilir. Burkina Faso'da ulusal savunma bütçesinin artırılması ve yerel güvenlik kuvvetlerine yapılan yatırımlar, Fransa'nın geri çekilmesinin ardından güvenlik açıklarının kapatılmasına yönelik çabaların bir göstergesidir. Bu gelişmeler, dış aktörlerin etkisini sınırlandırırken, yerel liderliğin ve çözüm arayışlarının önemini ön plana çıkarmaktadır.

"African Corps" gibi özel güvenlik unsurlarının kısa vadeli etkisi bulunsu da bu durum uzun vadede yerel çözümlerin gerekliliğini daha açık hale getirmiştir. Afrika ülkelerinin kendi kaynaklarını etkin bir şekilde kullanarak bu sorunlara çözüm üretmesi, kıtanın bağımsızlık hedeflerini destekleyecek en önemli adımlardan biridir. Bu yeni süreç, sadece Afrika'nın güvenlik istikrarını sağlamakla kalmayıp uluslararası arenada daha güçlü bir siyasi aktör olarak yer almasını da sağlayabilir.

Afrika ülkelerinin bağımsızlık çabaları, uluslararası arenada da dikkatle izlenmektedir. Fransa'nın askeri varlığının giderek azalması, kıtanın dış müdahalelere karşı direncini artırma çabalarını hızlandırmıştır. Bu durum, Afrika'nın jeopolitik önemini yalnızca bölgesel bir güç olmaktan çıkararak, küresel bir aktör olma yolunda ilerlediğini göstermektedir. Ancak bu süreç, beraberinde ekonomik ve siyasi belirsizlikler de getirmiştir. Afrika ülkelerinin kendi ulusal çıkarlarını önceliklendiren bir yaklaşım benimsemeleri, bu belirsizliklerin üstesinden gelmede kilit rol oynayabilir. Çad ve Senegal gibi ülkeler, bağımsızlık çabalarını sürdürülebilir kalkınma projeleri ve bölgesel işbirlikleriyle desteklerse, bu değişim daha sağlam bir zemine oturabilir. Uluslararası toplumun Afrika'nın bu dönüşüm sürecini desteklemesi, kıtanın küresel siyaset ve ekonomi üzerindeki etkisini artırabilir. Eğer bu süreç doğru yönetilirse, Afrika sadece mevcut jeopolitik dengeleri değiştirmekle kalmayacak, aynı zamanda küresel bir güç merkezi olma yolunda önemli adımlar atacaktır.

Sonuç olarak, Çad ve Senegal'in Fransa'yla askeri işbirliğini sonlandırma kararları, yalnızca kıtasal bir dönüşüm sürecini değil, aynı zamanda küresel siyasetin yeniden şekillenmesini temsil etmektedir. Bu kararlar, Afrika'nın uluslararası sistemde daha güçlü bir konuma ulaşma fırsatını beraberinde getirirken, aynı zamanda riskleri ve belirsizlikleri de barındırmaktadır. Afrika, bu süreçte içsel reformlarla bölgesel dayanışmayı uyumlu bir şekilde ilerletirse, bağımsızlık hareketlerini küresel bir başarı hikayesine dönüştürebilir. Eğer bu irade ve kararlılık korunursa, Afrika yalnızca kendi geleceğini değil, küresel siyasetin de yönünü tayin eden bir kıta olarak tarih sahnesindeki yerini alacaktır.

ANKASAM ANALİZ

Rusya'nın Arktik Konseyi'nden İzolasyonunun Olumsuz Etkileri

Emekli Deniz Albay Dr.
Ferhan ORAL

Son bulgulara göre Arktik bölgesinde 90 milyar varil petrol, 47,3 trilyon metreküp doğal gaz bulunmaktadır.[1] Bu enerji potansiyelinin yanı sıra iklim değişikliği sayesinde eriyen buzların halen yılın belli bir bölümü, 2030'dan sonra ise yılın tamamında[2] geçişe izin vereceği "Kuzey Denizi Rotası (Northern Sea Route-NSR)", Asya ile Avrupa arasındaki deniz taşımacılığını hatırı sayılır oranda kısaltmaktadır. Ancak Arktik suları, gemi kazalarından kaynaklanan petrol sızıntılarına karşı özellikle hassas ve savunmasızdır. Mevcut altyapı eksikliği ve bölgenin uzaklığı, bir sızıntıya müdahalenin günler veya haftalar alabileceği anlamına gelirken, gün geçtikçe artacağı öngörülen taşımacılık faaliyetleri bu riski daha da artırmaktadır. Öncelikli hedefi bu tip konularda bölgesel işbirliğini sağlamak olan ve sekiz daimi üye ülke (ABD, Rusya, Kanada, İzlanda, İsveç, Norveç, Finlandiya ve Danimarka), altı yerel organizasyon üyesi ve 13 gözlemci ülkeden oluşan Arktik Konseyi,[3] Ottawa Deklarasyonu ile kurulduğu 1996 yılından beri Arktik meselelerinin ele alındığı mutabakat temelli bir hükümetler arası forum görevi görmektedir.

Başkanlığını her iki yılda bir sekiz Arktik ülke arasında devrederek faaliyet gösteren Konsey'in odak noktası; iklim değişikliği de dahil olmak üzere çeşitli çevre konularındaki bilimsel işbirliği ve sürdürülebilir kalkınma olmakla birlikte Arktik Devletleri arasında kolaylaştırdığı diyalog ortamı, Soğuk Savaş sonrası dönemde bölgede devam eden barışçıl ilişkilere katkıda bulunmuştur.[4] Ayrıca her ne kadar askeri konular Arktik Konseyi'nin yetki alanında olmasa da Konsey içindeki işbirlikçi çalışmanın sağladığı fırsatlar, Arktik Devletleri'nin anlaşmazlıkları veya yanlış anlamaları ele alabilecek yapıcı diyaloga girmelerine olanak sağlamaktadır.

2014'te Rusya'nın Kırım'ı ilhakı ve Suriye İç Savaşı sırasında dahi balıkçılık, taşımacılık, arama-kurtarma ve çevresel etki değerlendirmesi gibi temel konularda düzenlemeler ve standartlar oluşturma çabaları ve araştırma projeleri üzerindeki işbirliğine devam eden Konsey'in çalışmaları, Rusya'nın Şubat 2022 tarihinde Ukrayna'yı işgali sonrası kalan yedi üye tarafından geçici olarak askıya alınmıştır. Bunun sonucunda bilimsel işbirliğine yönelik devam eden ve içinde petrol sızıntıları gibi acil durumlar, biyolojik çeşitlilik, denizel atıklarla mücadele, kaynak tasarrufu sağlayan teknolojilerin tanıtımı ve yerli halkların kültürel ve tarihi mirasının korunması gibi konuların da içinde olduğu projeler başlangıçta dondurulmuş, Haziran 2022 tarihinde ise Rusya'nın katılımı olmaksızın bazı proje çalışmalarına diğer üyelerce tekrar başlanmıştır.

Arktik kıyı şeridinin yarısından fazlasına sahip olan Rusya'nın dahil olmadığı yeni bir bölgesel Arktik yapısı, kapsam ve genişlikten yoksun kalırken bu durum, Konsey'in hedeflerini yerine getirme yeteneğini tehdit etmektedir. Ayrıca Rusya'nın Konsey faaliyetlerinden izolasyonu, Rus iklim ve çevre araştırmalarından gelen verileri de kısıtlayarak işbirliğini önemli ölçüde aksatmış ve Rusya'yı Arktik harici ülkelerle diyalog arayışına sevk etmiştir. Nitekim Rusya, "dost ülkeler" olarak adlandırdığı Çin, Brezilya, Moğolistan, Beyaz Rusya ve Kazakistan ile kendi gündemine uygun bir dizi etkinlik gerçekleştirerek bunu göstermiştir. Moskova'nın işbirliği aradığı diğer örgüt/ülkeler ise BRICS (Brezilya, Hindistan, Çin ve Güney Afrika), Şanghay İşbirliği Örgütü (Çin, Hindistan, İran ve -stan ülkeleri), Latin Amerika, Orta Doğu, Körfez Ülkeleri ve içinde Türkiye[5] ile Tayland'ın da olduğu ülkeler olarak ortaya çıkmaktadır.[6]

Tüm bunlara ilaveten 2018 Arktik Politikası Beyaz Bülteni'nde kendisini "Yakın Arktik Devleti" olarak tanımlayan ve Konsey'de gözlemci ülke statüsünde olan Çin, mevcut krizi, Arktik yönetişimini uluslararası topluma açma ve etkisini artırma çabaları için bir fırsat olarak da görebilir. Son olarak, konuyla ilgili bir diğer risk ise; Rusya'nın Konsey'den dışlanmasının, zaten geliştirmekte olduğu bölgedeki silahlanma ve alt yapı faaliyetlerini hızlandırmak için bir kaldıraç olarak kullanma potansiyelidir.

Halen Konsey'in Başkanlığını yürüten Norveç ile Rusya arasında, soruna çözüm bulmak amacıyla müzakerelere devam edilmektedir.[7] Ayrıca Arktik ülkeleri arasında 2024 yılı Mart ayında Norveç'in kuzey kıyılarında gerçekleştirilen ve büyük bir petrol sızıntısını simüle edildiği sanal tatbikata Rusya da katılım sağlamıştır.[8] Dolayısıyla Ukrayna Savaşı devam ederken önceki işbirlikçi ruha hızlı bir dönüş pek olası olmamakla birlikte ilişkilerdeki gerginliğe rağmen Arktikte sınırlı bir işbirliğinden söz edilebilir.

Sonuç olarak; Arktik Ülkeleri arasındaki siyasi işbirliğinin daha fazla aşınması sonucu hayati politika çalışmalarına yardımcı olan bu forumun kalıcı kaybı, Batı için bölgedeki Rus faaliyetlerinin kontrolünü güçleştirirken, aynı zamanda iklim değişikliğinin etkilerini tüm dünya için daha da kötüleştirebilecektir. Rusya, Arktik Konseyi'ne alternatif bir forum oluşturma niyetinde olmadığını açıklamakla ve -Arktik Konseyi toplantılarına ve çalışmalarına katılma hakkına saygı duyulduğu sürece- Konsey'de kalacağını belirtmekle birlikte, devam edecek izolasyon çabalarının Arktik Konseyi'nin merkezindeki "temel kutup çevresi vizyonunu" zayıflatabileceği ve bu alanda diplomasinin gücüne her zamankinden daha fazla ihtiyaç duyulduğu değerlendirilmektedir.

[1] Güçyetmez, F., 2024, Introduction to Arctic Geopolitics, Güçyetmez, F., Dmello, J. R., Arctic 8 Policy Reassessing International Relations, s.4-13, Transnational Press.

[2] "DoD Announces Publication of 2024 Arctic Strategy", US Department of Defense, <https://media.defense.gov/2024/Jul/22/2003507411/-1/-1/0/DOD-ARCTIC-STRATEGY-2024.PDF>, (Erişim Tarihi: 19.12.2024).

[3] Arktik Konseyi Resmi Web Sitesi, <https://arctic-council.org/>, (Erişim Tarihi: 19.12.2024).

[4] Dyck, C., On thin ice: The Arctic Council's uncertain future, Marine Policy 163 (2024) 106060

[5] Kalfaoğlu, R., Viakhivera, N., Turkey Plans to Earn Recognition in the Arctic by Developing Its Scientific Competencies, Russian International Affairs Council (RIAC), <https://russiancouncil.ru/en/analytics-and-comments/interview/turkey-plans-to-earn-recognition-in-the-arctic-by-developing-its-scientific-competencies/?ysclid=m4scamkmzc956722664>, (Erişim Tarihi: 19.12.2024).

[6] Edvardsen, A., Light at the End of the Tunnel for the Arctic Council, High North News, <https://www.highnorthnews.com/en/massive-russian-mobilization-arctic-high-north-news-overview-shows>, (Erişim Tarihi: 19.12.2024).

[7] Canova, E., Pic, P., The Arctic Council in Transition: Challenges and Perspectives for the new Norwegian Chairship, The Arctic Institute, <https://www.thearcticinstitute.org/arctic-council-transition-challenges-perspectives-new-norwegian-chairship/>, (Erişim Tarihi: 19.12.2024).

[8] Fouche, G., Dickie, G., West, Russia manage limited cooperation in Arctic despite chill in ties, Reuters, <https://www.reuters.com/world/west-russia-manage-limited-cooperation-arctic-despite-chill-ties-2024-05-14/>, (Erişim Tarihi: 19.12.2024).

BASINDA ANKASAM

16 Aralık 2024

ANKASAM Uluslararası İlişkiler Danışmanı Dr. Kadir Ertaç ÇELİK, TV Net'te!

18 Aralık 2024

ANKASAM Başkanı Prof. Dr. Mehmet Seyfettin Erol, TRT Türkiye'nin Sesi Radyosu'nda!

19 Aralık 2024

ANKASAM Başkanı Prof. Dr. Mehmet Seyfettin EROL, TV Net'te!

Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi (ANKASAM) bünyesinde faaliyet gösteren ve uluslararası hakemli dergi olan Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi'nin son sayısı yayımlanmıştır. Academic Keys, ASOS Index, CEEOL, Cite Factor, DRJI, Index Copernicus, İdeal Online, Research Bible, Sindex ve TÜBİTAK DERGİPARK veri tabanları tarafından taranan dergimize aşağıdaki bağlantı üzerinden ulaşabilirsiniz.

ULUSLARARASI KRİZ VE SİYASET ARAŞTIRMALARI DERGİSİ CİLT VIII , SAYI I

ANKASAM BÖLGESEL ARAŞTIRMALAR DERGİSİ CİLT VIII , SAYI I

